

**Univerzita Karlova v Praze
1. lékařská fakulta**

Studijní program: Specializace ve zdravotnictví N5345
Studijní obor: Intenzivní péče 5345T024

Bc. Lenka Kramářová

Historie sdružování sester

History of Nurses Association

Diplomová práce

Vedoucí závěrečné práce / Školitel: Mgr. et Mgr. Eva Prošková

Praha, 2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně, a že jsem řádně uvedla a citovala všechny použité prameny a literaturu. Současně prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi systému meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, 2. 5. 2011

Lenka Kramářová

Podpis:

Poděkování:

Ráda bych touto formou poděkovala své školitelce paní Mgr. Evě Proškové za cenné rady a pomoc při vzniku této práce.

Identifikační záznam:

KRAMÁŘOVÁ, Lenka. Historie sdružování sester [History of Nurses Association]. Praha, 2011. 76 s., 19 příl. Diplomová práce (NMgr.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Ústav teorie a praxe ošetřovatelství. Vedoucí práce Prošková, Eva.

Abstrakt v českém jazyce:

Diplomová práce je věnována historii sdružování sester v Československu a to prvnímu spolku diplomovaných sester působícímu na našem území od jeho založení až do ukončení činnosti během II. světové války. Úvod práce je věnován popsání právního základu a vysvětlení principu svobodného sdružování. Navazující historicko – teoretická část uvádí problematiku historie ošetřovatelství a ošetřovatelského školství, které mělo na pozdější snahy o sdružování sester významný vliv a bylo s činností spolku úzce spjato. Podrobným popisem spolkové činnosti a tehdejších pravidel sdružování na pozadí již známých skutečností je zmapována činnost prvního organizovaného spolku diplomovaných sester pomocí metody studia dokumentů. Těžiště diplomové práce je založeno především na studiu primárních a sekundárních dokumentů, dále pak na zpracování dostupné literatury. Cílem je podrobně informovat o časových souvislostech v činnosti tohoto spolku, popsat činnost členů a jejich zásluhy na vzniku profesního sdružování sester. Nalezené rozpory mezi dobovými archiváliemi a veřejnými dokumenty jsou v textu vysvětleny a doloženy.

Klíčová slova: historie sdružování, ošetřovatelství, profesní sdružení, spolek diplomovaných sester

Abstrakt v anglickém jazyce:

The thesis deals with the history of nurses association in Czechoslovakia, namely, with the first association of graduate nurses existing in the country from its foundation until its termination during the WWII. The introduction focuses on the description of legal foundations and the explanation of the principle of freedom of association. The subsequent historical-theoretical section presents the issue of history of nursing and especially nursing education which significantly influenced all subsequent efforts in the area of nurses association and was closely linked with the activities of the association. A detailed description of the activities of the association and the then applicable rules regarding association in the light of known facts maps the activities of the first organized graduate nurses association using the method of document study. The thesis is based predominantly on primary and secondary sources and other available literary sources. The aim is to provide detailed information on the timeline of the existence of the association, to define the activities of its members and their credit in the foundation of professional association of nurses. The text explains and provides evidence of discrepancies found between archival materials and public documents.

Keywords: history of association, nursing, professional associations, the association of graduate nurses

OBSAH

Úvod

1	Definování pojmu sdružování.....	10
1.1	Legislativní vymezení pojmu.....	11
1.2	Profesní sdružení.....	13
1.2.1	Odbory a sdružení zaměstnavatelů	14
1.3	Veřejnoprávní sdružování – komory	17
2	Nástin historie – ošetřovatelství a ošetřovatelské školství.....	21
2.1	Florence Nightingalová.....	22
2.2	Ošetřovatelská škola v Londýně	23
2.3	První česká ošetřovatelská škola v Praze.....	24
2.4	Česká škola pro ošetřování nemocných.....	26
2.4.1	Okolnosti vzniku školy	26
2.4.2	Česká zemská škola pro ošetřování nemocných při Všeobecné fakultní nemocnici v Praze.....	27
2.4.3	Ošetřovatelská škola ve správě Československého červeného kříže	27
2.4.4	Ošetřovatelská škola ve státní správě	28
3	Historické spolky sester	29
3.1	Mezinárodní rada sester - Internacional Council of Nurses – ICN.....	29
3.2	Spolek pro povznesení stavu ošetřovatelského.....	31
3.3	Spolek absolventek Státní školy ošetřovatelské – SASŠO.....	31
3.3.1	Legislativa.....	32
3.3.2	Stanovy SASŠO.....	32
3.3.3	Spolková činnost.....	34
3.3.3.1	Zdokumentované schůze SASŠO.....	36
3.3.4	I. sjezd diplomovaných sester v ČSR	40
3.4	Spolek diplomovaných sester	41
3.4.1	Legislativa.....	42
3.4.2	Stanovy	43
3.4.3	Spolková činnost Spolku diplomovaných sester	46
3.4.3.1	Zdokumentované schůze SDS.....	47
3.4.4	Sjezdy Spolku diplomovaných sester	59
3.4.4.1	I. sjezd diplomovaných sester v ČSR.....	59

3.4.4.2	II. celostátní sjezd sester ošetrovatelek	59
3.4.4.3	III. celostátní sjezd diplomovaných sester ošetrovatelek	61
3.4.5	Časopis Diplomovaná sestra v ČSR	63
3.4.5.1	První ročník časopisu Diplomovaná sestra v ČSR	64
3.4.5.2	Druhý ročník časopisu Diplomovaná sestra v ČSR	66
3.4.5.3	Třetí ročník časopisu Diplomovaná sestra	67
3.4.5.4	Čtvrtý ročník časopisu Diplomovaná sestra	68
3.4.5.5	Pátý ročník časopisu Diplomovaná sestra	69
4	Závěr	70
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	72
6	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	75
7	PŘÍLOHY	76

Seznam příloh

Přílohy

ÚVOD

Pokud chceme hodnotit a posuzovat práci a stavovské postavení sester v současnosti, je potřeba znát fakta z minulosti, o která se můžeme ve svém poznání opřít. Zpracované materiály z historie sdružování sester, která úzce souvisí s historií ošetřovatelství a ošetřovatelského školství nám přinášejí mnoho informací a jako vědní disciplína je ošetřovatelství na svoji historii právem pyšné.

Cílem mojí teoreticko - historické práce bude poskytnout přehled historie a historických souvislostí v oblasti prvního profesního sdružování sester u nás, tedy zpřehlednit a pokusit se najít možné a popřípadě ne zcela známé skutečnosti k tomuto tématu, eventuálně upřesnit některá data a ověřit již popsané události, jako založení prvního spolku diplomovaných sester, návaznost a forma pokračování činnosti ve spolku celostátním a podrobné popsání jeho činnosti a významu pro další vývoj sesterského stavu.

Mojí metodou výzkumné práce bude sledování zkoumaných fenoménů formou studia dokumentů, jak veřejných, jako jsou knihy a časopisy v oboru ošetřovatelství a historie ošetřovatelství, tak oficiálních zápisů schůzí sester, dále zákonů a vyhlášek. Pracovat budu také s primárními dokumenty uloženými v archivech a sekundárními dokumenty v podobě výročních zpráv spolků a ročenek. Prohledáním a studiem dostupných materiálů v Národní lékařské knihovně a Zdravotnickém muzeu při Národní lékařské knihovně, studiem literatury v Národní knihovně v Praze a jejím depozitáři a také studiem archivních materiálů v badatelně Archivu hlavního města Prahy bych chtěla upřesnit a rozšířit poznatky o prvním spolku diplomovaných sester v Československu, o okolnostech a podmínkách jeho vzniku, o členech spolku a o jeho činnosti v období od jeho založení až po jeho nucené ukončení.

Cílem mojí práce bude zodpovědět otázky týkající se poměrně málo zpracovaného tématu o činnosti prvního spolku diplomovaných sester, okolnostmi jeho vzniku, vysvětlit některé rozpory v informacích a doplnit některá fakta z činnosti spolku navazujícího na spolek první.

1 Definování pojmu sdružování

Institucionalizace stavovských zájmů a potřeb formou sdružování je umožněna Ústavou České republiky, resp. Listinou základních práv a svobod, která je její součástí. V Listině základních práv a svobod (dále jen Listina) se uvádí:

1. „ Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.
2. Občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.
3. Výkon těchto práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem, jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.
4. Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu. že právo svobodně se sdružovat je zaručeno, každý má právo se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích¹. “

Z práva svobodně se sdružovat vyplývá právo také svobodně se nesdružovat, tedy rozhodnout se nevstoupit do jakéhokoliv sdružení nebo z něj vystoupit. Nikdo tak nesmí být nucen ke sdružování, ke členství ve sdruženích ani k účasti na jejich činnosti. Každý může ze sdružení svobodně vystoupit. Skutečnost, že osoba stojí mimo sdružení, jí nesmí být občansky na újmu². Svoboda shromažďování a sdružování je garantována i Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen EÚLP). EÚLP výslovně nestanovuje negativní svobodu nesdružovat se, tuto svobodu výslovně uvádí pouze Všeobecná deklarace lidských práv. Evropský soud pro lidská práva interpretuje článek 11 EÚLP tak, že zahrnuje i negativní sdružovací právo. Negativní složku svobody sdružování, tedy možnost svobodně se rozhodnout nebýt členem určitého

¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, jak vyplývá ze změny provedené ústavním zákonem č. 162/1998 Sb.

² ŠELEŠOVSKÝ, Jan. www.myop.wz.cz [online]. 2002 [cit. 2011-03-04]. [Http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf](http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf). Dostupné z WWW: <<http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf>>. [webová stránka]

sdužení a tomu odpovídající zákaz kohokoli ke sdružování donucovat, dovolil i Ústavní soud³ (dále viz kapitola 1.3).

1.1 Legislativní vymezení pojmu

Základním předpokladem pro svobodné sdružování občanů, je možnost sdružovat se podle určitých pravidel a zákonů k tomuto účelu daným. V České republice nacházíme v tomto směru základní oporu v zákoně č. 1/1993 Sbírky (dále jen Sb.) Ústava České republiky (dále jen Ústava) a v Listině, která je součástí ústavního pořádku České republiky. Občanským sdružením se podle § 2 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (dále jen Zákon o sdružování občanů), rozumí spolek, společnost, svaz, hnutí, klub či jiný podobný útvar, ve kterém se občané svobodně sdružili – ne však za účelem vytvoření politické strany, církevní společnosti nebo za účelem podnikání. Ačkoliv k občanským sdružením nepatří sdružování občanů k výdělečné činnosti, s podnikáním mohou sdružení úzce souviset, a to například u sdružení vzniklých za účelem podpory podnikání. Spolkem lze rozumět jakýkoli soubor osob s právní subjektivitou. Společnostmi podle zákona o sdružování občanů jsou společnosti vědecké či odborné, nejedná se o společnosti obchodní nebo náboženské, ani právnické osoby v právním režimu obecně prospěšných společností, pro tyto všechny platí jiná zákonná úprava a zákon o sdružování občanů se na ně nevztahuje. Pojmu jiné občanské sdružení je třeba podle tohoto zákona rozumět jako souhrnnému výrazu pro všechny právnické osoby spadající do právního režimu tohoto zákona, s výjimkou odborových organizací, organizací zaměstnavatelů a jejich svazů a svazů jakýchkoli jiných právnických osob. Právo svobodně se sdružovat v politických stranách a hnutích je rovněž zaručena Listinou, ale konkretizace je provedena jiným zákonem a to zákonem č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích (dále jen Zákon o politických stranách).

Členství v občanském sdružení podle zmiňovaného zákona je založeno na principu dobrovolnosti a jak už bylo uvedeno, nikdo nemůže být nucen ke sdružování ani být trestán za to, že je členem sdružení, či se podílí na jeho činnosti. Členy občanského sdružení se mohou stát jak fyzické osoby, tak i osoby právnické. Způsob vzniku

³ PROŠKOVÁ, Eva. *Právní regulace zdravotnických povolání*. Olomouc, 2009. 88 s. Diplomová práce. Universita Palackého v Olomouci.

sdužení je upraven v §§ 6-11 zákona o sdružování občanů a je založen na principu registrace, což znamená, že Ministerstvo vnitra zkoumá, zda jsou splněny zákonem vyžadované podmínky. Takto vzniklé sdružení je podle § 2 odstavce 3 zákona o sdružování občanů, právnickou osobou, to znamená, má právní subjektivitu. Sdružení, které je právnickou osobou, může být dále členěno na jednotlivé organizační jednotky. Organizační jednotka sdružení není samostatnou právnickou osobou, ale je součástí sdružení jako celku. Jednotka sdružení je však subjektem práva v rozsahu, který organizační jednotce zákon přiznává. Podle § 6 odstavce 2 písmene e) mohou stanovy sdružení přiznat organizačním jednotkám právo jednat svým jménem, tedy jménem organizační složky právnické osoby. V případě, že stanovy sdružení přiznají organizační jednotce právo jednat svým jménem v plném rozsahu, nebo alespoň právo nabývat svým jménem majetek, může organizační složka sama nabývat a vlastnit majetek⁴.

Zákon o sdružování občanů uvádí do konkrétní podoby právo na sdružování. Podle tohoto zákona mohou občané zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace a sdružovat se v nich, přičemž je umožněno, aby členy sdružení byly i právnické osoby. Režim zákona o sdružování občanů se však nevztahuje na sdružování v politických stranách a politických hnutích, k výdělečné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání, v církvích a náboženských společnostech.

Ani sdružovací právo samozřejmě není bezbřehé a může být, při dodržení stanovených podmínek, omezeno. Obecné podmínky omezení stanoví sama Listina, která připouští omezení v případech stanovených zákonem, jestliže je to v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých. Zákon o politických stranách v ustanovení § 2 odstavce 4 uvádí: *“Vojáci v činné službě nemohou vytvářet odborové organizace a sdružovat se v nich. Rozsah oprávnění odborových organizací sdružujících příslušníky Sboru národní bezpečnosti a sborů nápravné výchovy při uplatňování a ochraně jejich sociálních zájmů stanoví zvláštní zákon⁵.”*

Další omezení jsou spojena s charakterem sdružení. Zákon o sdružování občanů nedovoluje sdružení, jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná

⁴ redakce epravo.cz. Www.epravo.cz [online]. 2001-6-11 [cit. 2011-03-04]. Www.epravo.cz/top/clanky. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/obcanske-sdruzeni-podle-zakona-o-sdruzovani-obcanu-8904.html>>. [webová stránka]

⁵ Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, § 2 odstavec 4

práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávisť a nesnášenlivost, podporovat násilí anebo jinak porušovat zákon⁶. Dovolena nejsou ani sdružení, která sledují dosahování svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony a sdružení ozbrojená nebo s ozbrojenými složkami⁷.

1.2 Profesní sdružení

Profesní sdružení je nezávislé, zpravidla neziskové, sdružení (organizace) příslušníků - fyzických anebo právnických osob - nějaké profese, která má za cíl sledovat a zastupovat společné profesní, kulturní a ekonomické zájmy dané profese, které nejsou odborovou organizací (někdy se však profesní sdružení chápe jako odborová organizace, případně stejná organizace působí v obou funkcích, což je třeba případ Lékařský odborový klub - Svaz lékařů českých (dále jen LOK-ČSL). Pro některá profesní sdružení se někdy používá označení komory. Profesní komory jsou v České republice zakládány vlastními zákony (viz kapitola 1.3).

Profesní sdružení se obvykle zakládají za účelem podpory zájmů členů dané profese, poskytování výměny informací mezi členy anebo vydávání periodika ve vztahu k příslušnému oboru. U některých profesí je povinné členství v určeném sdružení nezbytné pro danou činnost (například funkci lékaře, farmaceuta, advokáta, exekutora apod.) nemůže vykonávat nikdo, kdo není členem daného sdružení nebo případně uznaného obdobného sdružení působícího v zahraničí. V takových případech je profesní sdružení buď založeno přímo zákonem, nebo zákon existenci sdružení předpokládá.

Zákonem může být založeno i profesní sdružení bez povinného členství - to se týká například Hospodářské komory ČR nebo Agrární komory ČR⁸.

Spolky, společnosti, svazy, hnutí (nepolitická), kluby a jiná občanská sdružení jsou zakládána za účelem výkonu sdružovacího práva. Na rozdíl od politické strany nebo politického hnutí je občanské sdružení subjekt nepolitický.

⁶ viz citace Zákon o sdružování občanů, § 4, kapitola Vznik odborů

⁷ redakce epravo.cz. Www.epravo.cz [online]. 2002-9-13 [cit. 2011-03-04]. Www.epravo.cz/top/clanky. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nekttere-podminky-sdruzovani-18557.html>>. [webová stránka]

⁸ Profesní sdružení. In Wikipedia : the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, , last modified on 2011-1-26 [cit. 2011-03-04]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Profesní_sdružení>. [e-příspěvek]

1.2.1 Odbory a sdružení zaměstnavatelů

Odbory jsou sdružení zaměstnanců, založené s cílem prosazovat jejich pracovní, hospodářské, politické, sociální a jiné zájmy⁵. Podle Šelešovského patří odbory a jejich činnost do portfolia samosprávných podnikatelských institucí, princip členství je dobrovolný nebo povinný, některé subjekty jsou zapsány v obchodním rejstříku, jiné jsou registrovány u Ministerstva vnitra⁹.

Odbory jednají jménem pracovníků, které zastupují, pokud jednají se zaměstnavatelem nebo státem, například ohledně výše mezd nebo pracovních podmínek.

Sdružování do odborových organizací se řídí obecnou úpravou o sdružování dle Listiny hlava IV, článek 20 a 27 a jsou právně ukotvena v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jen Zákoník práce), přičemž odborová sdružení se zakládají podle zákona č. 83/1990 o sdruž. občanů.

Vznik odborů

Odborová organizace je jedním ze subjektů kolektivního pracovního práva. Návrh ke vzniku odborové organizace podává právnická osoba, která je povinná tento vznik oznámit Ministerstvu vnitra České republiky, které nemůže návrh odmítnout.

Odborové organizace vznikají nezávisle na státu a jejich počet není omezen, a to ani v rámci celé České republiky, ani u jednoho zaměstnavatele.

Omezování počtu odborových organizací je nepřípustné, stejně jako zvýhodňování některých z nich v podniku nebo v odvětví. Činnost a vznik odborových organizací může být omezena zákonem o sdružování občanů podle § 4 „*nejsou povolena sdružení*

- a) *jejich cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání a sociální postavení, rozněcovat nenávist a nesnášenlivost těchto důvodů, podporovat násilí anebo jinak porušovat ústavu a zákony*
- b) *která sledují dosahování svých cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou a zákony*

⁹ ŠELEŠOVSKÝ, Jan. Wwww.myop.wz.cz [online]. 2002 [cit. 2011-03-04].

Http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf. Dostupné z WWW: <<http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf>>. [webová stránka]

- c) *ozbrojená nebo ozbrojenými složkami, za taková se nepovažují sdružení, jejíž členové drží nebo užívají střelné zbraně pro sportovní účely nebo k výkonu práva myslivosti¹⁰.*“

Posláním odborové organizace je ochrana kolektivních, ale i individuálních zájmů zaměstnanců, jako i zájmů sociálních a hospodářských¹¹.

Vznikem odborové organizace vznikají zaměstnavateli určité povinnosti a to zvláště povinnosti oznamovací a povinnost jednání se zaměstnanci.“ *Zaměstnavatel je povinen informovat zaměstnance o*

- a) *ekonomické a finanční situaci zaměstnavatele a jejím pravděpodobném vývoji,*
- b) *činnosti zaměstnavatele, jejím pravděpodobném vývoji, jejich důsledcích na životní prostředí a jeho ekologických opatřeních,*
- c) *právním postavení zaměstnavatele a jeho změnách, vnitřním uspořádání a osobě oprávněné jednat za zaměstnavatele v pracovněprávních vztazích a uskutečněných změnách v předmětu činnosti zaměstnavatele,*
- d) *základních otázkách pracovních podmínek a jejich změnách,*
- e) *záležitostech v rozsahu stanoveném v § 280,*
- f) *opatřeních, kterými zaměstnavatel zajišťuje rovné zacházení se zaměstnanci a zaměstnankyněmi a zamezení diskriminace,*
- g) *nabídce volných pracovních míst na dobu neurčitou, která by byla vhodná pro další pracovní zařazení zaměstnanců pracujících u zaměstnavatele v pracovním poměru uzavřeném na dobu určitou,*
- h) *bezpečnosti a ochraně zdraví při práci v rozsahu stanoveném v § 101 až § 106 odst. 1 a § 108 a zvláštním zákonem 37¹².*“

Povinnosti zaměstnavatele o projednávání se zaměstnanci stanovuje § 280 Zákoníku práce. „*Zaměstnavatel je povinen se zaměstnanci projednat*

- a) *pravděpodobný hospodářský vývoj u zaměstnavatele,*
- b) *zamýšlené strukturální změny zaměstnavatele, jeho racionalizační nebo organizační opatření, opatření ovlivňující zaměstnanost, zejména opatření v souvislosti s hromadným propouštěním zaměstnanců podle § 62,*
- c) *nejnovější stav a strukturu zaměstnanců, pravděpodobný vývoj zaměstnanosti u zaměstnavatele, základní otázky pracovních podmínek a jejich změny,*

¹⁰ Zákon č. 83/1990 Sb. § 4

¹¹ [www.epravo.cz \[online\]. 2002 \[cit. 2011-03-17\]. Jak zalozit odborovou organizaci. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-zalozit-odborovou-organizaci-15982.html>.](http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-zalozit-odborovou-organizaci-15982.html)

¹² Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce §279

d) převod podle § 338 až 342,

e) bezpečnost a ochranu zdraví při práci v rozsahu stanoveném v § 101 až § 106 odst. 1 a § 108 a zvláštním zákonem 37¹³.“

Odborové organizace jsou zakládány, jak již bylo uvedeno, pro účelné a účinné prosazování zájmů zaměstnanců. Odborových organizací je velká řada a některé z nich jsou sdruženy v Českomoravské konfederaci odborových svazů (dále jen ČMKOS). ČMKOS je dobrovolným, otevřeným a nezávislým demokratickým sdružením odborových svazů, jehož posláním je ochrana mzdových, pracovních a životních podmínek a práv zaměstnanců. Jako jeden ze sociálních partnerů se aktivně účastní tripartitních jednání s vládou a zaměstnavateli v rámci Rady hospodářské a sociální dohody ČR. ČMKOS je rovněž členem Evropské odborové konfederace, Mezinárodní odborové konfederace a Odborového poradního výboru při Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci (dále jen OECD)^{14,15,16}.

Jedním z odborových svazů sdružených v ČMKOS, jehož činnost se dotýká tématu je Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče ČR (dále jen OSZSP), který sdružuje 45 tisíc členů, zaměstnanců ve zdravotnictví a sociální péči, zaměstnanců středních zdravotnických škol a lékařských fakult. Členy této odborové organizace jsou zaměstnanci pracující jak ve veřejném, tak i v soukromém sektoru, lékaři a další vysokoškoláci, střední zdravotničtí pracovníci, nižší a pomocný zdravotnický personál, sociální a technicko-hospodářští pracovníci, vychovatelé, ale i řidiči. Činnost tohoto svazu je rozčleněna do osmi sekcí (sekce lázeňství, sekce nelékařských zdravotnických pracovníků, sekce nemocnic, sekce nezdravotnických pracovníků, sekce pracovníků hygienické služby, sekce sociál, sekce zdravotnických záchranných služeb)¹⁷. OSZSP má ale také statut profesního sdružení, jelikož ve svých stanovách deklaruje jako jeden ze svých cílů i odborný rozvoj svých členů. Proto jej také ministerstvo zdravotnictví (dále jen MZ) již v roce 2005 zařadilo na informativní seznam profesních sdružení, která mohou vydávat souhlasná stanoviska podle vyhlášky o kreditech.

¹³ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce § 280

¹⁴ redakce epravo.cz. Www.epravo.cz [online]. 2002-9-13 [cit. 2011-03-04]. Www.epravo.cz/top/clanky. Dostupné z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nektere-podminky-sdruzovani-18557.html>>. [webová stránka]

¹⁵ OECD – mezinárodní organizace založená v roce 1961 jako nástupnická organizace OEEC (Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci)

¹⁶ Www.cmkos.cz [online]. 1998, 2011 [cit. 2011-03-05]. Www.cmkos.cz. Dostupné z WWW: <www.cmkos.cz>. [webová stránka]

¹⁷ Osz.cmkos.cz [online]. 2006 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://osz.cmkos.cz/>>.

Profesní a odborová unie zdravotnických pracovníků (dále jen POUZP), je odborová organizace sdružující zaměstnance zdravotnických zařízení a zařízení sociálních služeb. Sdružuje osoby s odbornou nebo specializovanou způsobilostí vykonávající zdravotnické povolání. Činnost POUZP je rozdělena podle odborností do dvanácti sekcí (dermatologická, pediatrická, onkologická, otorinolaryngologická, zdravotní výchova, ortopedická, interní, chirurgická, následná péče, audiologická, neurologická a neurochirurgická, fyzioterapie a ergoterapie). Hlavním posláním této odborové a profesní organizace je, kromě obecně daných činností vyplývajících ze statutu odborové organizace, prosazování patřičného profesního, ale i společenského postavení pracovníků ve zdravotnictví a to jak spoluprací s ostatními organizacemi, petiční činností a vydáváním souhlasných stanovisek tak i organizací a pořádáním vzdělávacích aktivit v oboru zdravotnictví i mimo něj¹⁸.

Další odborovou a profesní organizací působící ve zdravotnictví je Lékařský odborový klub - Svaz lékařů českých (dále jen LOK-SLČ), který je nástupcem Svazu českých lékařů. Předmětem činnosti LOK-SLČ je, jak je uvedeno ve stanovách, obhajoba sociálních a ekonomických zájmů členů a snaha o zlepšení postavení lékařů a zdravotníků v České republice, jakož i obhajoba práv a zájmů členů LOK-SLČ coby pacientů - pojištěnců zdravotních pojišťoven. LOK-SLČ spolupracuje při své činnosti s dalšími sdruženími zdravotníků a jejich profesními komorami¹⁹.

Jednotlivec svá práva prosadí jen velice těžko. Možnost a právo sdružovat se v odborových organizacích dává zaměstnancům šanci obhájit svá práva mnohem efektivnějším způsobem a také podílet se a vstupovat do politických jednání, což se jeví jako velice důležitá část činnosti odborových organizací.

1.3 Veřejnoprávní sdružování – komory

Od profesních sdružení, která jsou založena na principu dobrovolného členství, je nutné odlišovat profesní sdružení, která jsou zřízena přímo zákonem za účelem regulace výkonu některých povolání. U takových profesí je členství v určeném sdružení podmínkou pro výkon dané profese. V případech sdružení s povinným členstvím je

¹⁸ Profesní a odborová unie zdravotnických pracovníků [online]. 2005 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.pouzp.cz/index.html>>.

¹⁹ Lékařský odborový klub - svaz českých lékařů [online]. 2009 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.lok-scl.cz>>.

profesní sdružení buď založeno přímo zákonem, nebo zákon existenci sdružení předpokládá. Jedná se přitom o zvláštní výjimku ze všeobecného práva svobodné volby povolání podle článku 26 odstavce 1 Listiny, se kterou Listina v odstavci 2 tohoto článku výslovně počítá. Tato výjimka se uplatní právě u povolání, u kterých veřejný zájem na kvalitě výkonu povolání převažuje nad právem všech jednotlivců k výkonu takových povolání. Omezit výkon daného povolání lze však ve smyslu uvedeného článku Listiny výlučně zákonem, přičemž dotčené zákony vždy garantují spravedlivý přístup k danému povolání zejména v podobě samotným zákonem stanovených podmínek pro přístup k povolání např. v podobě povinného dosaženého vzdělání, odborné praxe či složení profesní zkoušky. Prakticky jsou komory upraveny několika možnými způsoby. Například jeden zákon věnovaný přímo jedné komoře, jeden zákon věnovaný více komorám, organizační předpisy komory jsou součástí obecnějšího zákona, nebo jsou organizační předpisy více komor součástí obecnějšího zákona²⁰. Komorám zdravotnickým je věnován zákon 220/1991 Sb. o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře (dále jen zákon o lékařských komorách).

Nikodým uvádí: *“Základní odlišnost mezi veřejnoprávními korporacemi, jak jsou označovány v právní teorii a soukromoprávní korporací je v tom, že veřejnoprávní korporace nevznikají z vůle soukromých subjektů, ale z vůle státu, který je zřizuje zákonem a přenáší na ně část své pravomoci, například v zájmu lepší ochrany základních práv. Existence profesní samosprávy je do značné míry měřítkem funkční demokracie. Profesní komory v České republice mohou vznikat podle několika různých zákonů. Neexistuje tedy jeden zákon, který by „zastřešoval“ všechny profesní komory. Existují dva druhy samospráv. Jednak samospráva na principu územním a jednak na principu osobním. Na principu územním jsou u nás vybudovány samosprávy obcí a měst. Profesní samosprávy jsou budovány na principu osobním²¹.“*

²⁰ PITROVÁ, M. Principy organizace zájmových skupin v ČR. In Principy organizace zájmových skupin v ČR: právní předpisy a jejich změna v důsledku procesu evropeizace [online]. Brno : [s.n.], 2007 [cit. 2011-03-07]. Dostupné z WWW: <http://mve.fss.muni.cz/mpsv/download/doc/publikace/principy_organizace_zajmovych_skupin_v_cr.pdf>.

²¹ NIKODÝM, J. Česká lékařská komora: nikoli spolek, ale profesní samospráva. *Tempus medicorum*. 2008, 17, 4, s. 4-6. ISSN 1214-7524. [článek]

V České republice existuje dvanáct profesních komor, které jsou součástí veřejné samosprávy a ve kterých je povinné členství nebo povinná registrace bez výjimek²². Bez členství v dotčené komoře není možné dané povolání vykonávat. Prošková uvádí: „V oblasti zdravotnických povolání lze za profesní samosprávu považovat pouze Českou lékařskou komoru, Českou stomatologickou komoru a Českou lékárnickou komoru, jejichž existence, působnost a pravomoc byla založena zákonem přijatým na základě poslanecké iniciativy v roce 1991²³.“ Zdravotnických povolání se v tomto smyslu logicky týká zákon o lékařských komorách, který ukládá v § 3

(1) *“ Každý lékař, který vykonává na území České republiky lékařské povolání v léčebné a preventivní péči, musí být členem České lékařské komory.*

(2) *“ Každý lékař, který vykonává na území České republiky povolání stomatologa, musí být členem České stomatologické komory.*

(3) *“ Absolvent vysokoškolského studia v oboru farmacie, který vykonává své povolání v lékárenském zařízení na území České republiky, musí být členem České lékárnické komory.”²⁴*

Nález Ústavního soudu ve věci povinného členství v České lékařské komoře z roku 2009 říká mimo jiné: „Určujícím hlediskem pro organizaci dohledu nad výkonem lékařského povolání je tak - za situace, kdy nelze přesvědčivě dovést existenci speciální ústavní garance práva na profesní samosprávu - ochrana veřejného zdraví. V rámci těchto mezí ústavní pořádek poskytuje zákonodárci relativně široký prostor pro uvážení, jak ji konkrétně zajistit; zajištění (organizace) řádného odborného výkonu lékařské péče (výkonu lékařské profese) je pak nepochybně jedním (a významným) požadavkem, aby tohoto ústavněprávně zakotveného cíle bylo dosaženo. Podle čl. 6 odst. 1 Listiny má každý právo na život a čl. 31 stanoví, že každý má právo na ochranu zdraví²⁵.“ V návaznosti na právě citovanou úvahu tak Ústavní soud zamítl návrh na zrušení povinného členství lékařů vykonávajících léčebnou a preventivní péči v České lékařské

²² Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora, Česká lékárnická komora, Komora veterinárních lékařů, Česká advokátní komora, Česká notářská komora, Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků, Komora daňových poradců, Exekutorská komora, Komora patentových zástupců a Komora auditorů

²³ PROŠKOVÁ, Eva. *Právní regulace zdravotnických povolání*. Olomouc, 2009. 88 s. Diplomová práce. Universita Palackého v Olomouci. [akademická práce]

²⁴ zákon 220/1991 Sb. o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře § 3

²⁵ Nález Ústavního soudu 6/2009 Sb., K povinnému členství lékařů v České lékařské komoře

komoře jako zákonem zřízením profesní komoře. Ústavní soud přitom vycházel z úvahy, že svoboda lékaře sdružovat se (respektive nesdružovat se a nevstoupit do profesní komory) je sice povinným členstvím v České lékařské komoře do jisté míry omezena, nicméně toto omezení je legitimováno veřejným zájmem na řádném výkonu povolání lékaře a právě na Českou lékařskou komoru byly zákonem přeneseny pravomoci týkající kontroly výkonu lékařského povolání, vydávání vnitřních předpisů komory za účelem řádného výkonu lékařského povolání a konečně i kárná pravomoc.

2 Nástin historie – ošetřovatelství a ošetřovatelské školství

České ošetřovatelství bylo ovlivňováno několika vývojovými směry. První a nejstarší z nich se týkal charitativní péče o chudé, nemocné a nemajetné osoby a organizovaná péče byla těmto trpícím osobám poskytována z vysoce humánních důvodů některými náboženskými řády a kongregacemi již v 10. století.

Neopomenutelnou osobností této doby je Anežka Přemyslovna, která založila několik pražských klášterů a řád křížovníků s červenou hvězdou, který se věnoval péči o ošetřování a opatrování chudých a nemocných. Do opatrování byly přednostně přijímány osoby, které si ve špitále zakoupily doživotní byt a stravu a teprve potom bylo pečováno o chudé a nemajetné nemocné.

Opatrovnická služba ve špitálech, ale i v domácnostech byla vykonávána příslušníky různých církevních řádů. Ošetřovatelské a opatrovnické péči se věnovaly především boromejky, alžbětky, johanitky, diakonky a milosrdní bratři.

Druhý vývojový směr se formoval společně s rozvojem medicíny, jako reakce na potřebu spolupráce lékaře a pomocného personálu, který plní pokyny a dozírá na pacienta, jak v nově vznikajících špitálech, tak v domácím ošetřování. Významnou osobností českého ošetřovatelství byl příslušník řádu milosrdných bratří, lékař Joachim Vrabec, který velmi usiloval o zavedení odborných přednášek na lékařské fakultě určeným porodním bábám a opatrovníkům nemocných. Od poloviny 18. století byly při lékařských fakultách zakládány první všeobecné nemocnice. První v roce 1785 v Brně, roku 1787 v Olomouci a v roce 1790 v Praze. S rozvojem lékařství a centralizací péče o nemocné do nemocnic postupně narůstá potřeba rozšíření dosavadní role sestry ošetřovatelky do další role sestry coby pomocnice lékaře. Kafková uvádí, že: *“Vznik kvalitativní změny v opatrovnictví se přisuzuje období Krymské války (1854-1856). V tomto období se rozhodlo o potřebě odborně připravené ženy pro péči o raněné a nemocné”*²⁶. Tento vývojový trend si poměrně záhy vynutil, jak uvádí Staňková, odborné vzdělávání sester a přispěl ve 2. polovině 19. století za podpory silného emancipačního hnutí k založení prvních ošetřovatelských škol²⁷.

Třetím mezníkem rozvoje českého ošetřovatelství je již zde uvedené silné ženské emancipační a národnostní hnutí ve druhé polovině 19. století a mezinárodní rozvoj

²⁶ KAFKOVÁ, Vlastimila . Z historie ošetřovatelství. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. s. 8. ISBN 80-7013-123-3.

²⁷ Základy teorie ošetřovatelství. Praha : Karolinum, 1996. Z historie českého ošetřovatelství, s. 17. ISBN 80-7184-243-5.

ošetřovatelského školství. Velký význam v boji za ženská práva se připisují českým spisovatelkám Elišce Krásnohorské a Karolině Světlé, které založily Ženský výrobní spolek, jehož hlavním posláním byla výchova žen k určitému povolání, mimo jiné také výuka ve službě ošetřovatelské. Historickým předělem ve vývoji českého ošetřovatelství se stalo založení první ošetřovatelské školy v Londýně, na jejímž otevření má největší podíl její zakladatelka Florence Nightingalová, která první začala s cílenou přípravou a výchovou ošetřovatelek v nemocniční i domácí péči. Otevření první ošetřovatelské školy v Londýně v roce 1860 mělo zásadní význam pro rozvoj ošetřovatelství v Rakousko-Uhersku²⁸.

2.1 Florence Nightingalová

Florence Nightingalová se narodila 12. května 1820 ve Florencii a podle místa narození dostala své jméno. Rodiče pocházeli z bohaté střední vrstvy anglické společnosti. Florence byla inteligentní mladá žena, od které se, dle dobových tendencí očekávalo, že se dobře provdá a povede spořádaný život vyšší střední třídy. Tyto představy mladá Florence ale nenaplnila a velice záhy se začala zajímat o sociální otázky spojené s péčí a starostí o nemocné a trpící. Její spirituální orientace a altruismus se projevovала nejen při návštěvách domovů nemocných a špitálů. Cesta do Říma v roce 1848 a hlavně návštěva nemocnice a školy pastora Fliednera v Kaiserwerthu definitivně utvrdily Florence, že se bude ošetřovatelství věnovat. Během války, kterou vyhlásily Británie, Francie a Turecko Rusku požádal ministr války S. Herbert F. Nightingalovou, kterou poznal na její cestě do Říma, aby pomohla s organizací péče v britských vojenských nemocnicích na frontě. Tím se začíná psát přelomová kapitola ošetřovatelství, protože Florence Nightingalová spolu se sestrami, které ji doprovázely, stály na prahu období, které budeme nazývat „období Krymské války“. Během pobytu Florence jejího doprovodu došlo na frontě ke zlepšení hygieny, zásobování kuchyně a distribuci prádla, ale i zlepšení duševního stavu vojáků. Přes počáteční odpor a nesouhlas lékařů a další potíže spojené s pobytem žen ve válečném prostředí, zaznamenala účast žen ošetřovatelek v čele s Florence Nightingalovou jednoznačný úspěch. Během roku 1855 byla v Londýně sepsána petice za možnost pokračovat v reformě ošetřovatelství

²⁸ STAŇKOVÁ, Marta . Základy teorie ošetřovatelství. Praha : Karolinum, 1996. Florence Nightingalová a rozvoj moderního ošetřovatelství, s. 14. ISBN 80-7184-243-5.

v nemocnicích v Británii pod vedením F. Nightingalové. Po návratu z Krymské války do Londýna se Florence začala věnovat pozvednutí ošetřovatelství na úroveň akceptované a respektované profese. V roce 1860 založila Florence Nightingalová ošetřovatelskou školu v Nemocnici sv. Tomáše v Londýně. Mnoho sester, které prošly školou F. Nightingalové, se stalo průkopnicemi ošetřovatelství a komunitní péče. Dalekosáhlé změny a reformy ovlivnily moderní zdravotnickou a odbornou ošetřovatelskou péči a daly základy modernímu pojetí ošetřovatelství²⁹.

2.2 Ošetřovatelská škola v Londýně

Škola při Nemocnici svatého Tomáše v Londýně byla založena 15. června 1860 po návratu Florence Nightingalové z Krymské války. Výtěžek sbírky příznivců Florence Nightingalové byl použit na vybudování zařízení nesoucího název „Škola Florence Nightingalové pro zdravotní sestry“.

Florence Nightingalová, jak píše Kutnohorská, nezaložila první ošetřovatelskou školu, ale její koncepce byla v mnoha směrech odlišná. *„Sestry praktikovaly u pacientů v nemocnici, kde nosily speciální uniformy navržené Florence. S pomocí „Fondu Florence“ navštívily školu cizinky (Dánky, Němky, Finky, Francouzky, Švédky). Vyškolené ošetřovatelky odcházely do zahraničí a zakládaly vlastní ošetřovatelské školy např. v Americe, Kanadě, Indii, Austrálii, Novém Zélandě.*

Studium trvalo jeden rok, studentky prošly teoretickou výukou a praxí v nemocnici pod vedením zkušené ošetřovatelky. Po absolvování školy pracovaly v nemocnici jako „ošetřovatelky na zkoušku“. Byly ve službách školy, nosily školní uniformu a dostávaly malý plat³⁰.“

V roce 1860 byla publikována nejlepší práce Florence Nightingalové „Poznámky k ošetřovatelství (Notes on nursing), v níž vyložila základní principy profesionálního ošetřovatelství: důkladné pozorování a citlivost pro potřeby pacienta. Kniha byla přeložena do 9 světových jazyků (česky vyšla v roce 1874 v překladu Pauliny Králové³¹ a učilo se z ní v České ošetřovatelské škole) a dodnes patří ke zlatému fondu ošetřovatelské literatury. Spisy Florence Nightingalové týkající se plánování a

²⁹ STAŇKOVÁ, Marta. Galerie historických osobností. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2001. 86 s.

³⁰ KUTNOHORSKÁ, Jana . Historie ošetřovatelství. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. Ošetřovatelská škola, s. 42. ISBN 978-80-247-3224-4.

³¹ přílohač.1 – přebal knihy F. Nightingalové, Kniha o ošetřování nemocných

organizace ošetrovatelské a zdravotní péče v nemocnicích ovlivnily anglické i světové zdravotnictví³².“

Cituji z překladu Pauliny Králové, Florence Nightingalová uvádí svou knihu: *“Nemám nikterak úmysl určití následujícími poznámkami pravidla, jimiž by se ošetrovatelka nemocných řídití měla, aniž je podávám co rukojeť z níž by lze bylo ošetrování se naučiti. Mají pouze posloužiti k tomu aby byly ženštinám, kterým zdraví jiných osob svěřeno jest, poskytnutím ku přemýšlení o důležitosti jejich úkolu. Skoro každá žena má za svého živobyetí občas zdraví jiných na starosti, buď dítě churavé, věkem sešlé osoby – jinými slovy: každá žena jest občas ošetrovatelkou. Zdravotní věda a nauka o ošetrování, neb učení, jak stav těla zachovati se má, aby nemocemi stíženo nebylo aneb jim nepodléhalo, nabývá vždy větší důležitosti. Jest nyní uznána nauka, kterou by každý měl si osvojití, rozdílna od lékařských vědomostí, které náleží lidem zvláštního povolání. Nepodávám tímto spisem žádné poučení, neboť přeji sobě, aby každá žena se poučila sama, za tím účelem osměluji se podati jen některá poskytnutí³³.“*

Jak již bylo v textu uvedeno, byla tato kniha vodítkem k výuce na prvních ošetrovatelských školách ve světě i u nás.

2.3 První česká ošetrovatelská škola v Praze

Pod vlivem silného emancipačního, ženského a nacionalistického hnutí, které formovalo téměř celé 19. století v českých zemích, vznikla roku 1874 první ošetrovatelská škola v Rakousku – Uhersku a to v Praze. Škola vznikla jako škola česká. Její vznik podnítila velká česká vlastenka a horlivá zastánkyně ženského hnutí té doby-Karolína Světlá pod záštitou Ženského výrobního spolku. Emancipační hnutí usilovalo dosažení určité kvalifikace pečovatelek, opatrovnic nemocných a sirotků, která by jim umožňovala výkon lépe placené profese.

„Založení školy je v českých zemích počátečním bodem postupné přeměny opatrovnické činnosti v činnost ošetrovatelskou profesi. Ženský výrobní spolek si uvědomoval, že rozvíjející se zdravotní služba potřebuje ošetrovatelky vzdělané v teorii i praxi. Česká ošetrovatelská škola nabízela bezplatnou, organizovanou odbornou výuku podle

³²STAŇKOVÁ, Marta . Galerie historických osobností. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2001. Florence Nightingalová, s. 73. ISBN 80-7013-329-5.

³³ NIGHTINGALE, Florence. Kniha o ošetrování nemocných. Praha : J.Otto, 1874. Předmluva spisovatelky, s. 6-7.

učebního plánu a osnov ve formě krátkodobých kurzů. Škola fungovala nepravidelně a doba vyučování se pohybovala mezi třemi a sedmi měsíci. Výuka byla teoretická a praktická, která probíhala v chudobinci v Praze na Karlově. V teoretické části se přednášela teorie ošetřování, tělověda a zdravotvěda, ošetření dětí, obvazová chirurgie, první pomoc při úrazech a náhlých onemocněních a lázeňská obsluha. Celý kurz byl zakončen zkouškou a absolventky obdržely diplom.

První kurz se uskutečnil od 1. června do 20. prosince 1874 a měl 11 řádných a 20 mimořádných posluchaček. Další kurzy byly uspořádány v letech 1877, 1880 a 1881³⁴.“

Po sedmiletém trvání byla práce školy ukončena. Tento zásah je vysvětlován různě, jednou z příčin mohla být snaha německých radních o ukončení činnosti této české školy, odchod lékařů, kteří se namísto přednášek ve škole začali věnovat budování české lékařské fakulty. Spekuluje se i o zákazu vykonávat praxi ve zmíněném chudobinci na Karlově.

Vliv a význam založení České ošetřovatelské školy a sama její sedmiletá existence měla velký význam při založení ošetřovatelské školy ve Vídni (Rudolfinerhaus) v roce 1882 profesorem chirurgie Theodorem Bilrothem. Založení a práce první České ošetřovatelské školy mělo velký význam zejména v organizování výuky a vzdělávání ošetřovatelek jak v českých zemích, tak v Rakousku-Uhersku. Další nezanedbatelný fakt je, že došlo k postupnému probuzení zájmu lékařů o profesně vyškolenou pomocnici a v neposlední řadě měla škola a její absolventky velký vliv na emancipační a národnostní hnutí a sebeuvědomění, kterého bylo třeba pro vznik a pokračování ve výuce a následné potřebě sdružování se za účelem posílení síly ošetřovatelského stavu a profesionalizace ošetřovatelství³⁵.

³⁴ KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetřovatelství. Praha : Grada Publishing, 2010. První česká ošetřovatelská škola 1874-1881, s. 60-61. ISBN 978-80-247-3224-4.

³⁵ KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetřovatelství. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. 208 s.

2.4 Česká škola pro ošetřování nemocných

Emancipační snahy v postavení žen, změna společenských norem a rozvoj kulturní společnosti se ukázal jako dobrý start pro nové formy vzdělávání nejen v ošetřovatelství. Snahy o otevření české ošetřovatelské školy a činnost a hlavně činnost jejich absolventek má velmi úzký vztah k tématu sdružování sester.

Vývoj školy můžeme rozdělit do tří období:

- Vývoj do roku 1920 - Česká škola pro ošetřování nemocných.
- Období roku 1920-1931 – Ošetřovatelská škola ve správě Československého červeného kříže.
- Období roku 1931-1954 – Česká státní ošetřovatelská škola.³⁶

2.4.1 Okolnosti vzniku školy

Vývoj ve společnosti po vzniku Československé republiky 28. října 1918 byl značně ovlivněn vývojem situace před 1. světovou válkou, která zmařila snahy o pokračování ve vzdělávání ošetřovatelského personálu. Republika byla spravována rakousko-uherským právním systémem. Nařízení zemské vlády v roce 1913 uzákonilo zřizování dvouletých ošetřovatelských škol v rámci nemocnic a vzdělávání bylo možné jen, pokud byla zaručena praktická výuka v základních oborech medicíny. Adeptky studia byly povinny doložit své dosavadní vzdělání. Požadavkům přijetí vyhověla absolventka občanské školy nebo žena obdobně všeobecně vzdělaná. O přijetí ke studiu rozhodovala komise. Na kvalitu a odbornost studia dohlížel vedoucí lékař zdravotnického zařízení. Absolventky získaly titul „diplomovaná ošetřovatelka“ a do praxe byly přednostně zařazovány nejlepší studentky. V této době probíhalo také vzdělávání v rámci řeholních řádů. Velké úsilí směřující k otevření první české ošetřovatelské školy vyvinul spolek pro povznesení stavu ošetřovatelského (viz kapitola 3.2).

³⁶ KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetřovatelství. Praha : Grada Publishing, a.s, 2010. Česká škola pro ošetřování nemocných, s. 67-68. ISBN 978-80-247-3224-4.

2.4.2 Česká zemská škola pro ošetřování nemocných při Všeobecné fakultní nemocnici v Praze

Česká zemská škola pro ošetřování nemocných při Všeobecné fakultní nemocnici v Praze byla otevřena 29. května 1916 v Ječné ulici. Nebylo možné otevřít pouze školu českou, ale společně musela být otevřena i německá škola pro ošetřování nemocných na Karlově náměstí. Na českou školu bylo přijato 15 žákyně rakouského občanství, studium probíhalo jako dvouleté, přičemž první rok byl věnován teoretické přípravě a druhý rok praktické výuce na klinikách Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Studium bylo zakončeno státní diplomovou zkouškou a složením slibu Florence Nightingalové. Diplomované ošetřovatelky nemocných, kterými se absolventky staly, směly používat titul diplomovaná sestra a nosit příslušný odznak. Studovat na této škole měly možnost také řádové sestry a diakonky, které pracovaly ve zdravotnických zařízeních. Do roku 1920 ukončilo studium 90 absolventek a ošetřovatelská škola přešla na dobu deseti let do správy Československého červeného kříže (dále jen ČSČK). V této době začínají sílit tendence vzniku spolkové činnosti sester.

2.4.3 Ošetřovatelská škola ve správě Československého červeného kříže

Ošetřovatelská škola ve správě Československého červeného kříže, jejíž vedení převzalo kuratorium tří univerzitních profesorů, zástupce ČSČK, zástupce ministerstva zdravotnictví a tělesné výchovy, ředitel Všeobecné fakultní nemocnice, zástupce zemské politické správy, předsedkyně Dámského klubu a ředitelka školy začala vzdělávat sestry podle ucelené koncepce, na jejímž utváření se velmi podílela předsedkyně ČSČK paní Alice Masaryková. Pozvání amerických ošetřovatelek Miss A. M. Lentell, Miss B. Kacena a zvolení Miss Marion G. Parsons ředitelkou školy zvýšilo úroveň výuky, pozvedlo úroveň tehdejšího ošetřovatelství a umožnilo založit první stavovský spolek sester (viz kapitola 3.3). Základním studijním materiálem se stala kniha F. Nightingalové „O ošetřování nemocných“. V roce 1923 přešlo řízení školy do rukou českých sester a ředitelkou české i německé školy se stala Sylva Macharová. Jejími zástupkyněmi byly Emilie Ruth Tobolářová, Františka Růžičková a Marie Jitka Nápravníková-Pazourková. Macharová školu rozšířila a zpopularizovala, v roce 1924 se ke studiu přihlásilo 120 uchazeček.

2.4.4 Ošetrovatelská škola ve státní správě

Do rukou státní správy přešla škola v roce 1931, ředitelkou byla jmenována Emilie Ruth Tobolářová, která byla významnou členkou Spolku absolventek státní školy ošetrovatelské (viz kapitola 3.3) a později činnou členkou Spolku diplomovaných sester. Škola byla stále dvouletá, platilo se školné, odborné předměty vyučovali významní profesori Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Přednášková činnost sester a praktická výuka u lůžka nemocného byla neoddělitelnou a důležitou částí studia. Práce ošetrovatelské školy významně přispěla k rozvoji ošetrovatelství a k pozvednutí prestiže ošetrovatelského povolání. Počty diplomovaných sester se postupně zvyšovaly a z původních deseti sester, které ukončily studium v roce 1918, jich bylo v roce 1931 již jeden tisíc. Byly to absolventky nejen škol pražských, ale i sestry z Německé řádové školy v Chomutově (založena roku 1914), Česko – Německé řádové školy v Opavě (založena roku 1925) a Slovenské řádové školy v Bratislavě (založena roku 1931)³⁷. Rozvoj školství a stavovskou činnost sester násilně zastavila německá okupace a mobilizace^{38,39}.

³⁷ KOŽÍŠKOVÁ, Marie. Sborník II. sjezdu diplomovaných sester ošetrovatelek v ČSR. Praha : Vlastní náklad SDS, 1932.

³⁸ KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetrovatelství. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3224-4. [kniha]

³⁹ KAFKOVÁ, Vlastimila . Z historie ošetrovatelství. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. 185 s. [kniha]

3 Historické spolky sester

Historickým předělem ve vývoji ošetřovatelství a péče o potřebné a nemocné byla nepochybně práce Florence Nightingalové. Její snaha vzdělávat ošetřovatelky v mnoha oborech péče o nemocné, založení ošetřovatelského školství a profesionalizace dříve poskytované charitativní péče je neocenitelná. První sestry to neměly v praxi jednoduché. Názor pečující většiny, včetně názorů mnoha vzdělaných lékařů, že ošetřovatelskou péči lépe zvládne osoba zacvičená bez speciálního vzdělání, stavěl první vzdělané sestry do velice nelehké situace. Logické vyústění této situace je zakládání prvních spolků sester, ve kterých sestry začaly společně posilovat své stavovské cítění a postupně rozšiřovat a budovat autoritu sesterského stavu. Tak začaly vznikat první národní sesterské organizace, které daly na konci 19. století vzniknout Mezinárodní radě sester, jež samozřejmě významně ovlivnila práci českých sester a ke které se celou dobu trvání spolkové činnosti odkazovaly.

3.1 Mezinárodní rada sester - Internacional Council of Nurses – ICN

Mezinárodní rada sester (dále jen ICN) je organizace sdružující více než 130 národních asociací sester, což představuje více než 13 milionů sester po celém světě. Společnost byla založena v roce 1899, ICN je první a největší mezinárodní organizace pro zdravotníky. Sdružuje zdravotní sestry na mezinárodní úrovni. Organizace ICN, která je mezinárodně řízená sestrami, má za úkol zajistit kvalitní ošetřovatelskou péči pro všechny pacienty, vhodnou globální zdravotní politiku, zlepšení vzdělanosti v oblasti ošetřovatelství, dále zajistit ošetřovatelství coby respektovanou profesi a spokojenou a kompetentní pracovní sílu ve všech částech světa. Hlavním cílem je celosvětově reprezentovat a podporovat ošetřovatelství a ovlivňovat zdravotní politiku a základní etické principy ošetřovatelské praxe. Standardy, směrnice a politika ICN týkající se ošetřovatelské praxe, vzdělávání, řízení, výzkumu a společensko-ekonomického zajištění jsou mezinárodně přijímané jako základ ošetřovatelství. Partnerství a strategická spojení s vládními i nevládními orgány, nadacemi, lokálními skupinami, národními asociacemi a jednotlivci umožňují organizaci ICN podporovat ošetřovatelství

na celosvětové úrovni⁴⁰. Tato mezinárodní organizace vznikla z podnětu britské sestry Ethel Gordon Fenwick, která se stala její ředitelkou. Mezi zakládající členy společnosti patřily sestry z Holandska, Austrálie, Dánska, Kanady, Jižní Ameriky a Nového Zélandu.

Při svém založení si ICN vytyčila několik hlavních cílů, které platí dodnes:

- Podporovat vznik národních sesterských společností v zemích, kde ještě neexistují.
- Podporovat snahy o vysokou kvalitu vzdělávání sester.
- Pomoci při snahách o zlepšení kvality ošetrovatelské péče, rozvíjet teoretickou i praktickou bázi ošetrovatelství, podporovat výzkum v ošetrovatelství.
- Usilovat o zlepšení sociálního postavení sester.
- Udržovat mezinárodní kontakty a spolupráci.

První sjezd ICN byl pořádán v roce 1901 v USA, sídlo společnosti bylo v Londýně, New Yorku a Ženevě, kde sídlí organizace i dnes.

Československé sestry byly za členky ICN přijaty poprvé v roce 1933 a to jako členky Spolku diplomovaných sester (viz kapitola 3.4). Historický vývoj v Československu, zejména události po roce 1945, členství přerušily. Po dlouhém období, tedy až v roce 1983 byla po velkém úsilí přijata Československá společnost sester jako federální sdružení České společnosti sester a Slovenské společnosti sester znovu do ICN. Toto členství zaniklo rozpadem federace v roce 1993. Nově byla jako člen ICN přijata Česká asociace sester v roce 1994. Slovenské sestry obnovily své členství v ICN v roce 1997⁴¹.

⁴⁰ ICN - International Council of Nurses [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: <<http://www.icn.ch/>>.

⁴¹ STAŇKOVÁ, Marta. České ošetrovatelství 11 : sestra-reprezentant profese. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002. 78 s.

3.2 Spolek pro povznesení stavu ošetrovatelského

První organizací ošetrovatelek v našich zemích se roku 1904 stal Spolek pro povznesení stavu ošetrovatelského. Sdružoval především absolventky zaniklé ošetrovatelské školy při Ženském výrobním spolku českém v Praze. Jednatelkou spolku byla Františka Fajfrová, pozdější představená České školy pro ošetrování nemocných v Praze⁴². Cílem spolku bylo vzdělávání žen pro ošetrování nemocných pořádáním teoretických kurzů. Kurzy byly vedené lékařkami MUDr. Annou Honzákovou a MUDr. Růžnou Machovou. Odborná cvičení byla praktikována ve Všeobecné fakultní nemocnici v Praze na gynekologické klinice vedené profesorem MUDr. Piťhou a chirurgické klinice pod záštitou profesora Jedličky, později také na interní klinice vedené profesorem Thomayerem⁴³.

3.3 Spolek absolventek Státní školy ošetrovatelské – SASŠO

Absolventky prvních ročníků české ošetrovatelské školy v Praze, se jako vzdělané diplomované sestry staly nadšenými průkopnicemi ošetrovatelství a jako důkaz jejich čínorodého zájmu o stav ošetrovatelský a ošetrovatelství samotné, založily za pomoci a podpory amerických sester dne 17. listopadu 1921 Spolek absolventek státní školy ošetrovatelské v Praze (dále jen SASŠO). Spolek nesl ve svém názvu přívlastek státní, přestože škola byla v době jeho založení pod patronací ČSČK.⁴⁴ Vysvětlení možného zmatení pojmů přináší M. Pazourková, která ve Sborníku II. jubilejního sjezdu sester uvádí: „Zásluhy ročníků 1916 – 1920 jsou nemalé a trvalé. Na podzim roku 1920 na žádost dr. Alice Masarykové převzaly americké sestry státní školu ošetrovatelskou při všeobecné nemocnici v Praze a odevzdaly ji do správy Čs. Červeného kříže. Touto úpravou se stalo, že ročníky 1919 – 1920 dostaly diplom bez registrovaného pořadí a bez odznaku jako absolventky státní ošetrovatelské školy⁴⁵.“ A také později v časopise Diplomovaná sestra: „Vzpomínám první české ošetrovatelské školy na území RČS,

⁴² Stavovské organizace sester v minulosti. Zdravotnická pracovnice. 1978, roč. 28, č. 1, s. 26. ISSN 0049-8572.

⁴³ KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetrovatelství. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3224-4.

⁴⁴ viz příloha č. 2, archivní materiál Archiv hl. m. Prahy

⁴⁵ PAZOURKOVÁ, M. Z historie naší ošetrovatelské školy. In Sborník jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester v ČSR. Praha : Vl.n., 1932. s. 67.

kteřá nesla titul Státní škola pro povznesení stavu ošetrovatelského. Vzpomínám žákyň, které byly iniciátorkami založení Spolku absolventek státní školy ošetrovatelské, který nese dnes jméno Spolek diplomovaných sester v ČSR⁴⁶.“ Hlavním cílem nově založeného spolku sester bylo pozvednout prestiž a zájem o ošetrovatelství u laické i odborné veřejnosti.

3.3.1 Legislativa

Spolčování a tvorba spolků se v době založení SASŠO řídila zákonem 106/1867 daným dne 15. listopadu 1867, o právě spolčovacím⁴⁷. Na základě tohoto zákona vypracoval pražský advokát JUDr. Viktor Říha oznámení Zemské správě politické v Praze, na které mu bylo odpovězeno ve smyslu tehdy platného zákona, že: *“Zemská správa politická nezakazuje v základě zákona ze dne 15. listopadu 1867, čís. 134 ř. z., o právu spolčovacím utvoření se spolku s názvem “Spolek absolventek státní školy ošetrovatelské v Praze“ se sídlem v Praze, dle obsahu stanov dne 23. listopadu 1920 sem došlých. Dle těchto stanov jest spolek spolkem nepolitickým a nesmí politické činnosti ani vyvíjeti aniž se jí zúčastniti. O potvrzení právního trvání podle § 9 uvedeného zákona může spolek požádati, protože průkaz o tom, že se ustavil, a připoje jeden úplný, všelikých oprav prostý stejnopis stanov“*⁴⁸. Povolení k vytvoření spolku bylo tímto přípisem uděleno.

3.3.2 Stanovy SASŠO

Není známo, kdo přesně vypracoval stanovy spolku, (pravděpodobně bude jejich autorem JUDr. Viktor Říha, který byl pověřen, jak vyplývá z archivních materiálů, vedením právních záležitostí spolku) podle kterých sestry v tomto spolku pracovaly a jejichž předložení Zemské správě politické bylo podmínkou vzniku SASŠO. Stanovy odpovídají výše zmíněnému zákonu a jsou členěny do třinácti paragrafů. Kolkovaný originál stanov SASŠO zaslaný Policejnímu ředitelství se dochoval v Archivu hlavního města Prahy (dále jen Archiv hl. m. Prahy) stejně tak jako exemplář příručních stanov

⁴⁶ Spolek diplomovaných sester. Zpráva předsedkyně SDS za rok 1937. Diplomovaná sestra v ČSR. 1938, roč.2, č.1, s. 2

⁴⁷ viz příloha č. 3. Zákon daný 15. listopadu 1867 o právu spolčovacím. In Zákoník říšský.

⁴⁸ viz příloha č.2, archivní materiál, Archiv hl. m. Prahy

pro běžnou potřebu sester⁴⁹. Stanovy v podstatě určují směřování a náplň práce spolku a jsou vodítkem k jeho správě.

- § 1 - 2 se dotýká přesného názvu, sídla a jednací řeči spolku, která je dána česká a slovenská.
- § 3 vymezuje účel založení spolku a to jako spolek, jehož účelem je vzbudit zájem o ošetrovatelství u dívek s vyšším vzděláním a dobrými charakterovými vlastnostmi aby se tyto hlásily do řad ošetrovatelství, povýšení stavu ošetrovatelského v nemocnicích, pěstování spolupráce a soudržnosti diplomovaných sester ve všech směrech týkajících se jejich příslušnosti k ošetrovatelskému stavu, hájit sociální, hospodářské a etické zájmy sester, pěstovat stavovskou disciplínu a zastupovat stav ošetrovatelský. Povýšit postavení sester na úroveň jiných států a jejich organizací.
- § 4 se věnuje mechanismům dosažení cílů spolku, jednak pořádáním měsíčních schůzí, poučnými přednáškami, založení společenských místností a založením časopisu pro účely spolku.
- § 5 určuje členství ve spolku, které může být buď řádné- činné, nebo čestné, za řádnou členku spolku byla přijata sestra, absolventka státní školy ošetrovatelské, kterou doporučí minimálně dvě členky spolku, přihláška je dána do čtení na dvou členských schůzích a pokud není námitek, je na třetí schůzi sestra přijata za řádnou členku spolku, nepřijat byl ten, kdo byl členem nějaké politické organizace. Čestné členy jmenuje výbor spolku na návrh členské schůze a čestné členství může získat osoba, která se o spolek a stav ošetrovatelský zvláště zaslouží.
- § 6 vymezuje práva a povinnosti členů spolku, základním právem je účastnit se valných hromad a plenárních schůzí, předkládat návrhy a hlasovat, volit a být volen, přednášet referáty, na schůzi přivádět hosty a dovozením předsedy, nosit odznak, který je zákonem chráněný. Mezi povinnosti členů spolku patří pečovat o spolkové zájmy, dodržovat řády a pravidla vydaná spolkem, platit příspěvky.
- § 7 se věnuje podmínkám ztráty členství a píše se v něm, že členkou přestává být sestra, která dobrovolně ze spolku vystoupí a toto rozhodnutí ohlásí písemně, po nezaplacení členského příspěvku ani přes napomenutí, členství pozbude sestra,

⁴⁹ viz příloha č. 4, Stanovy SASŠO

kteřá se hrubě proviní proti spolkovým povinnostem a bude tímto shledána vinnou po vyšetřeni přestupku výborem.

- § 8 určuje, jakým způsobem a kým bude spolek řízen, je to výbor, členská schůze a valná hromada, která má ve své pravomoci volit výbor spolku, přijímat zprávy výboru o činnosti spolku, rozhodovat o účtech a o vyloučení členů. Valná hromada rozhoduje o změnách stanov a rozpouštění spolku. Rozpustit spolek je nemožné, pokud má šest členů. Dále se věnuje podmínkám usnášeníschopnosti, hlasování a svolávání schůzí.
- § 9 vymezuje zřízení spolkového výboru a jeho činnost, složení výboru bylo stanoveno takto: předseda, místopředseda, jednatel, pokladník, zapisovatel. Každá z funkce dostala ve stanovách přesný popis povinností a úkolů.
- § 10 pojednává o institutu smírčího soudu, pokud by nastala potřeba řešit spory v záležitostech týkajících se spolkové činnosti, rozhoduje smírčí soud, který sestává z pěti volených členů, předsedy a dvou členů pro každou stranu sporu. Bylo stanoveno, že proti rozhodnutí smírčího soudu není odvolání.
- § 11 určuje způsob rozpouštění spolku a předání jeho případného jmění státní škole ošetřovatelské v Praze do úschovy, pokud nebude do tří let založen spolek nový, případně jmění podpůrnému fondu sester.
- § 12 změna stanov je povolena po schválení výborem a odhlasována 2/3 hlasů na plenární schůzi.
- § 13 stanovuje vyvěšení spolkových vyhlášek ve spolkové místnosti⁵⁰.

3.3.3 Spolková činnost

Práce spolku započala jistě ještě před jeho oficiálním ustavením a sestry usilující o zřízení spolku začaly pracovat a setkávat se na neoficiálních pracovních schůzích. Archivních materiálů se nezachovalo mnoho, ale z nalezených je patrné, že usilovná práce začala dosahovat konkrétních rozměrů, když byly schváleny stanovy a vytvořena a schválena perokresba návrhu spolkového odznaku, plaketa s názvem spolku po vnějším obvodu, uvnitř s vyobrazením knihy, srdce, hada a lipové ratolesti⁵¹. Spolek

⁵⁰ viz příloha č. 5, fotokopie historického originálu Stanovy Spolku absolventek státní školy ošetřovatelské v Praze, Archiv hl. m. Prahy

⁵¹ příloha č. 6, perokresba odznaku SASŠO

jako takový byl ustanoven 17. ledna 1921 a pod tímto jménem pracoval do 17. února 1930, kdy se na ustavující schůzi přejmenoval na Spolek diplomovaných sester v republice Československé (viz kapitola 3.4). Stanovy SASŠO byly zaslány ke schválení Zemské správě politické a poté vytištěny na spolkové náklady v nakladatelství Rudolfa Březiny v Praze U Karlova mostu.

Každý oficiální úkon týkající se spolkové činnosti musel být nejprve schválen, tak i návrh odznaku, který byl prostřednictvím právního zástupce spolku zaslán policejní správě k posouzení. Ta, jak dokládá archivní materiál, 27. prosince 1920: „*Zemská správa politická povoluje jmenovanému spolku nosení odznaku připojeného vyobrazení, toto povolení udílí se do odvolání.*“^{52,53}, uznala odznak platným.

Schůze spolku byly pořádány pravidelně každé první pondělí v měsíci a valné hromady jednou ročně v červnu, pokud nebylo potřeba svolat schůzi mimořádnou. Konání schůze mělo svůj daný harmonogram, který byl dodržován. Svolaná schůze byla zahájena předsedou, poté došlo ke čtení zápisu protokolu ze schůze minulé a pokračování v nedokončeném jednání. Dále bylo na pořadu čtení nových předloh, referát pokladníka, referát zvláštních výborů a následné odročení, nebo uzavření schůze. Každá schůze byla zaznamenána zapisovatelem, který byl volen a jehož povinností bylo vést protokoly o konaných schůzích. Spolkový výbor byl složen z předsedy, místopředsedy, jednatele, pokladníka a zapisovatele. Povinnosti výboru byly předepsané stanovami spolku. Předseda zastupoval a reprezentoval spolek na veřejnosti a vedl spolková jednání, rozhodoval o rovnosti hlasů a přijetí návrhů schůzí, náleželo mu podpisové právo. Místopředseda zastupoval předsedu v době jeho nepřítomnosti, jednatel vedl seznam členů, který byl průběžně doplňován a aktualizován, podmínkou bylo i udání bydliště dotyčného člena, další činností jednatele bylo přijímání a vyřizování pošty a úzká spolupráce s předsedou spolku. Pokladník vybíral příspěvky, jejichž placení bylo povinné, každá nová členka zaplatila 2 Kč zápisného a 24 Kč roční členský příspěvek plynoucí do ústřední spolkové pokladny, další povinností pokladníka byla vedení účetní knihy a podání účetní zprávy na valné hromadě jednou ročně.

Odborný, neboli zvláštní výbor se sestával ze tří nebo více členů jmenovaných výborem a jeho úkolem bylo například přijímat a hodnotit nové členy, pořádat společenské akce a další mimořádné činnosti týkající se spolkového života.

⁵²příloha č. 7, archivní materiál, povolení odznaku

⁵³Ve sborníku II. sjezdu diplomovaných ošetřovatelek na str. 66 uvádí R. Tobolářová poznámku:“ Pro zajímavost: Spolek dal u firmy Anýž zhotoviti stříbrné plakety s nápisem Spolek absolventek státní školy ošetřovatelské.“

3.3.3.1 Zdokumentované schůze SASŠO

Nález v Archivu hlavního města Prahy, který představuje zápisy schůzí SASŠO z roku 1929 až do přejmenování SASŠO na Spolek diplomovaných sester v republice Československé 17. února 1930, poskytuje detailní pohled do činnosti sester v tomto období. Ze zápisů se dozvídáme, že sestry se dohodly na tom, že za členky stávajícího svazu budou přijímány pouze absolventky státních ošetřovatelských škol. ČSČK si ponechává registraci ošetřovatelek a SASŠO bude mít v kompetenci registraci diplomovaných sester. Dále pokračují jednání o zřízení sesterského domova a způsob financování jeho zřízení.

Každá pořádaná schůze musela být nahlášena policejnímu ředitelství v Praze, které mělo zřízeno oddělení pro spolkové záležitosti. Dokumenty o všech schůzích nejsou v Archivu hlavního města Prahy dochovány. Z dostupných materiálů je možné se dozvědět, že ustavující schůze Spolku absolventek státní školy ošetřovatelské v Praze se konala v pondělí 17. ledna 1921 a z oznámení JUDr. Říhy Zemskému policejnímu ředitelství se dozvídáme, že členkami výboru se staly:

- předsedkyně spolku - sestra Vilma Černá
- místopředsedkyně - sestra Józsa Filipová
- jednatelkou - sestra Emilie Tobolářová
- pokladní - sestra Marie Bártová
- zapisovatelkou - sestra Anna Šindelářová⁵⁴.

Ze stanov vydaných na vlastní náklad sestrami samotnými je patrné, že na další pravidelné schůzi spolku konané 7. února 1921 došlo ke schválení práva na nošení sesterského odznaku.

Na 23. května 1921 byla svolána mimořádná valná schůze, jejímž programem bylo jmenování čestných členů SASŠO. Za čestné členy byli zvoleni:

- Dr. Alice Masaryková – předsedkyně ČSČK
- Dr. Ladislav Procházka – ministr veřejného zdravotnictví a tělovýchovy
- Miss Marion Parsons – ředitelka státní ošetřovatelské školy
- slečna Františka Fajfrová – představená české státní ošetřovatelské školy ve výslužbě
- Dr. Karel Weigner – řádný universitní profesor

⁵⁴ příloha č. 8, hlášení o vzniku výboru SASŠO, Archiv hl. m. Prahy

- Dr. Ladislav Syllaba – řádný universitní profesor
- Dr. František Kulhavý – odborný přednosta ministerstva veřejného zdravotnictví, člen státní zdravotní rady
- MUDr. Vítězslav Janovský – universitní profesor ve výslužbě, pedagogický rádce při státní škole ošetřovatelské⁵⁵

Z výčtu významných osobností té doby je patrné, že spolková činnost SASSO byla ve společnosti brána velmi vážně a členství výše jmenovaných osobností v čele s Dr. Alicí Masarykovou zvyšovalo nejen prestiž spolku, ale i možnosti jednání a vedení jeho činnosti k posílení prestiže ošetřovatelského povolání. Sama Alice Masaryková se velmi angažovala v činnosti spolku a významně dopomohla jeho založení. Její zásluha o ošetřovatelské školství a budování ošetřovatelského stavu je neopominutelná.

Záznam další schůze pochází až z 22. září roku 1924, kdy došlo ke změnám ve výboru spolku:

- předsedkyně - slečna Marie Anzenbacherová
- místopředsedkyně - slečna Ruth Tobolářová
- jednatelkou - paní Jarmila Hennerová
- místojednatelkou - slečna Karin Tripišovská
- pokladník - slečna Marie Kožíšková
- zapisovatelka - slečna F. Růžičková⁵⁶.

Kafková uvádí, že SASSO byl 5. března 1926 přiřčen k sociálně zdravotnímu výboru ČSČK, který podporoval jejich činnost jak ideově, tak materiálně. Již v roce 1925 se spolek podílel na uspořádání velké zdravotnické výstavy v Hradci Králové za vedení MUDr. K. Drimla a o rok později uspořádal v rámci hospodářské výstavy v Praze ve spolupráci se spolkem Ochrany matek a dětí expozici seznamující návštěvníky se zásadami péče o kojence a rodičku. Spolek pořádal společenské večery, jejichž výtěžek byl poukázán do fondu na zřízení sesterského domova v Praze. Sestrám pracujícím mimo Prahu byly zprávy o činnosti spolku pravidelně zasílány poštou⁵⁷.

Výroční zpráva spolku z dubna roku 1928 dává podrobně nahlédnout do zápisu o činnosti vyvíjené sestrami od 7. prosince 1926 do 31. března 1928. Koncem roku 1926 předložil výbor SASSO ministerstvu zdravotnictví obšírné memorandum ve kterém formuloval požadavky sester na spravedlivé ocenění a správnou organizaci

⁵⁵ historické materiály Archivu hl. m. Prahy

⁵⁶ historické materiály Archivu hl. m. Prahy

⁵⁷ KAFKOVÁ, Vlastimila . Z historie ošetřovatelství. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. 185 s. [kniha]

ošetřovatelské služby. 17. března 1927 vyšlo nové Vládní nařízení o úpravě služebních a platových poměrů světských ošetřovatelů v civilních státních ústavech léčebných a humanitních a ve všeobecné nemocnici v Praze, které přineslo očekávanou úpravu služebních požitků týkajících se materiální odměny za práci, ale neřešilo pracovní podmínky a dokonce došlo ke zkrácení dovolené sester ze čtyř neděl na sedm až osm dní. Spolek si vyžádal doporučení přednostů českých i německých klinik, aby dovolená byla udělována v předchozím rozsahu čtyř neděl a toto doporučení předložil řediteli všeobecné fakultní nemocnice, který této žádosti vyhověl. Sestry podaly zpětnou žádost o nápravu tohoto stavu.

K dalším činnostem sester v tomto období patří pořádání vzdělávacích akcí, rekreace ale i organizace společenského života. Přednášky se týkaly například mezinárodní konference v Helsinkách, života sester v Kanadě, činnosti sester na dětské klinice v Brně, ošetřování popálenin. Byl založen Anglický klub, do něhož se přihlásilo 10 sester, zakoupeno předplatné ve Vinohradském divadle a získána sleva na plovárně Klárova ústavu.

V roce 1927 měl SASŠO 202 činných členů a jeho činnost byla rozšířena vstupem do Ženské národní rady⁵⁸, která velmi podporovala spolkové aktivity SASŠO. Spolkové oznámení Policejnímu ředitelství z 8. ledna 1927 přináší seznam členek spolkového výboru:

- Marta - Anna Šindlerová – předsedkyně
- Olga Kožíšková – místopředsedkyně
- Julie Molnárová – jednatelka
- Marie Anzenbacherová – místojednatelka
- Jarmila Roušarová – zapisovatelka
- Marie Nápravníková – pokladní
- Františka Růžičková - účetní⁵⁹

Do řad Ženské národní rady byly delegovány sestry Fialová, Molnárová a Prágrová. Sestry spolupracovaly také s absolventkami Vyšší školy sociální péče, s nimiž se scházely k projednávání reformy školení sociálně zdravotnického personálu. Bylo

⁵⁸ Ženská národní rada -vrcholná organizace ženského hnutí v předmnichovské ČSR, sdružující jednotlivé ženské spolky a koordinující jejich činnost - Gender Studies o.p.s.; Feminismus.cz [online]. 2005 [cit. 2011-04-05]. Rada československých žen. Dostupné z WWW: <<http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=473896>>.

⁵⁹ Spolkové oznámení SASŠO o výsledku voleb do výboru spolku, Policejnímu ředitelství v Praze 8. ledna 1927, Archiv hl. m. Prahy

vypracováno společné vyjádření a připravena rámcová smlouva pro sestry pracující v sociálně-zdravotních službách. Spolek se zúčastnil sjezdu Masarykovy ligy proti tuberkulóze a sjezdu Abstinentského svazu.

Velmi významnou částí činnosti SASŠO, která stála na počátku přijetí budoucího Spolku diplomovaných sester do Mezinárodní ošetrovatelské rady v Ženevě, bylo pěstování mezinárodních styků a udržování korespondence s ICN⁶⁰.

Na členské schůzi 4. února 1929 vrcholí příprava na založení národního spolku ošetrovatelky, k jehož založení bude potřeba změnit stávající spolkové stanovy. Tohoto úkolu se zhostí sestra Ruth Tobolářová, která překládá nové stanovy do německého jazyka a sestra Molnárová do angličtiny. Ohledně přijetí do Mezinárodní ošetrovatelské rady probíhá písemná korespondence se sekretářkou ICN, která se velmi zajímá o založení státního ošetrovatelského svazu v Československu. Schválení a přijetí stanov nového spolku je předpokladem pro vstup do ICN, o který sestry velmi usilovaly. Mezinárodní spolupráce byla významnou částí práce SASŠO. Sestry spolupracovaly s Rockerfellerovou nadací v Paříži a žádaly ji o poskytnutí stipendia pro možné delegáty Mezinárodního ošetrovatelského sjezdu, který se konal v Montrealu v Kanadě. V zápisu schůze ze dne 4. února 1929 se uvádí: *“...Mezinárodní sjezd ošetrovatelský má značný význam pro povolání ošetrovatelské a jistě by mělo velkou cenu se ho zúčastniti. Mezinárodní ošetrovatelská rada nám zaslala anglické programy sjezdové, které může každá sestra obdržeti ve škole ošetrovatelské⁶¹.”*

Z tohoto sjezdu byl později vypracován referát sestrou Andělovou a Molnárovou, který si vyžádala Mezinárodní ošetrovatelská rada. Sestry nadále pracují na svém vzdělávání a společenských akcích a spolupracují s ČSČK a Vyšší školou sociální v Praze na přednáškové činnosti, tvorbě nových spolkových stanov, odznaku a uniformě.

Dne 17. února 1930 se koná valná hromada SASŠO respektive ustavující schůze Spolku diplomovaných sester v Praze⁶².

⁶⁰ Výroční zpráva z roku 1927 o činnosti Spolku absolventek státní školy ošetrovatelské v Praze z 31. března 1928 konané ve Státní ošetrovatelské škole, Archiv hl. m. Prahy

⁶¹ Zápisy schůzí SASŠO, Archiv hl. m. Prahy

⁶² Zápisy schůzí SASŠO, Archiv hl. m. Prahy

3.3.4 I. sjezd diplomovaných sester v ČSR

I. sjezd diplomovaných sester byl organizován sestrami SASSŮ a uskutečnil se ve dnech 2. – 5. července 1927 za podpory ČSČK, Státní ošetrovatelské školy v Praze, Všeobecné nemocnice, Státního zdravotního ústavu, nemocnice na Bulovce a Pražského sanatoria⁶³.

Sjezdu se zúčastnily absolventky deseti ročníků státní ošetrovatelské školy, celkem 57 diplomovaných sester. V rezoluci sjezdu bylo vyjádřeno stanovisko sester ke dvěma nejdůležitějším požadavkům a to, aby byl co nejdříve založen Svaz sester ošetrovatelek Československé republiky, který může coby národní organizace požádat ICN o přijetí do jejích řad a druhým úkolem bylo pravidelné pořádání konferencí sester minimálně každý druhý rok.

Ministerstvu zdravotnictví tělesné výchovy bylo zasláno memorandum, ve kterém byly formulovány požadavky sester na:

- úpravu služného podle odpracovaných let
- provedení systematizace sesterských míst ve státních léčebných ústavech
- možnost zajištění penze po odsloužení třiceti let
- možnost čerpání penze při přerušení služby z rodinných důvodů
- dovolenou nejméně čtyři týdny
- úpravu pracovní doby, možnost ubytování
- ochranu uniformy
- samostatný odznak pro české a německé sestry⁶⁴

Sjezdové dny probíhaly každý den v jiném zdravotnickém zařízení a náplní sjezdu byly prohlídky a ukázky práce v jednotlivých ústavech⁶⁵. Sjezd podle výroční zprávy o činnosti spolku z roku 1928:“... umožnil radostné shledání absolventek školy, obohatil naše odborné vědomosti, umožnil prodebatování stavovských otázek, sociálního postavení a dalších postupů v naší práci⁶⁶.”

⁶³ STAŇKOVÁ, M. K 80. výročí založení první organizace českých sester. Sestra. 2002, č.1, s. 17. ISSN 1210-0404.

⁶⁴ KAFKOVÁ, Vlastimila . Z historie ošetrovatelství. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. 185 s. [kniha]

⁶⁵ STAŇKOVÁ, Marta . K 80. výročí založení první organizace českých sester. Sestra. 2002, 12, č.1, s. 16.

⁶⁶ archivní materiál, Archiv hl. m. Prahy

3.4 Spolek diplomovaných sester

Spolek absolventek státní školy ošetrovatelské v Praze oznámil 30. března 1930 svoji likvidaci a současně sdělil dopisem na Policejní ředitelství v Praze II že *...ustavující schůze Spolku diplomovaných sester v ČSR se konala 17. února 1930*⁶⁷.

Kafková uvádí slova sestry Molnárové, která v časopisu Zprávy ČSČK napsala: „*Spolek diplomovaných sester v ČSR je odbornou celostátní organizací, sdružující sestry československé bez rozdílu národní, náboženské nebo politické příslušnosti. Spolek usiluje o povznesení ošetrovatelského stavu, hájí zájmy svých členek po stránce sociální, hospodářské a politické. Pěstuje stavovskou kázeň a pečuje o zvýšení odborného vzdělávání sester pořádáním přednášek, pokračujících kursů, exkursí a vydáváním odborné literatury. Navazuje styky se sesterskými organizacemi v cizině a je ve stálém styku s Mezinárodní ošetrovatelskou radou, jejíž zásady jsou směrodatné pro další rozvoj ošetrovatelské služby*“⁶⁸.

Sídlo Spolku diplomovaných sester (dále jen SDS) bylo v počátcích stále na adrese v Neklanově ulici číslo 34 na Praze 6 a sestry používaly k oficiální korespondenci hlavičkový papír a oficiální razítko spolku⁶⁹.

Tímto aktem se začíná psát nová kapitola v historii sdružování sester v Československu, která velmi těsně navazuje a dále rozvíjí práci SASŠO. V literatuře se uvádí⁷⁰, že ke změně jména spolku došlo v roce 1928, ale z přiložených archivních materiálů vyplývá, že fakticky byl SASŠO přejmenován na SDS v únoru 1930 na valné hromadě SASŠO, respektive ustavující schůzi SDS i když přípravy na založení spolku nového probíhaly již v roce 1928. Sestry velmi usilovaly o vznik celostátního spolku sester, který bude sdružovat sestry všech státních ošetrovatelských škol v Československu, posilovat společnou spolupráci, budovat společenský život, jednat se státními institucemi a který bude přijat za právoplatného člena ICN.

⁶⁷ příloha č. 9, Ohlášení vzniku Spolku diplomovaných sester, příloha č. 9a, fotokopie zápisu ustavující schůze SDS

⁶⁸ KAFKOVÁ, Vlastimila . Z historie ošetrovatelství. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků v ošetrovatelství, 1992. Spolková činnost diplomovaných sester, s. 81. ISBN 80-7013-123-3.

⁶⁹ příloha č. 10, razítko SDS

⁷⁰ KUTNOHORSKÁ, Jana. Historie ošetrovatelství. Praha : Grada Publishing, 2010. Spolek diplomovaných sester, s. 145. ISBN 978-80-247-3224-4.

KAFKOVÁ, V. Z historie ošetrovatelství. Brno : IDVPZ Brno, 1992. Spolková činnost diplomovaných sester, s. 81. ISBN 80-7013-123-3.

STAŇKOVÁ, M. K 80. výročí založení první organizace českých sester. Sestra. 2002, č.1, s. 16. ISSN 1210-0404.

3.4.1 Legislativa

Na základě podání oznámení ze dne 27. května 1929 Ministerstvu vnitra Československé republiky obdržel SASŠO vyjádření ve smyslu tehdy platného zákona 106/1867 ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 o právu spolčovacím, že ministerstvo vnitra nezapovídá změnu stanov, na jejímž základě se bude spolek jmenovat „Spolek diplomovaných sester Č.S.R.“ Stanovy předchozího spolku vzaté na vědomí výnosem zemské zprávy politické č. 357.697/1920 pozbyly platnosti a v platnost vstoupily stanovy nové, jejichž změna byla zaznamenána ve spolkovém katastru pod číslem S.K. XXII-864. Změna stanov byla klíčová pro ustavení nového spolku, který dále rozvíjel svoji činnost na základě těchto změněných a rozšířených pravidel.

SDS vyvíjel svoji činnost v období od roku 1930 až do násilného ukončení činnosti v roce 1942, kdy *...ministerstvo vnitra výnosem ze dne 4. března 1942 č. D3111/3-42-V/5 v dohodě s ministerstvem hospodářství a práce převedlo podle § 1, § 2 odstavce 2 a § 4 vládního nařízení ze dne 14. srpna 1941 č. 374 Sbírký s odvoláním na § 6 odstavce 2 vládního nařízení ze dne 15. ledna 1942 č. 14 Sbírký členy Spolku diplomovaných sester v Protektorátě Čechy a Morava a to tak že, pokud byly veřejnými zaměstnanci do spolku „Ústředí veřejných zaměstnanců v Praze“ a soukromé zaměstnance do spolku „Národní odborová ústředna zaměstnanecká v Praze“⁷¹. Tímto opatřením kterým byly rozpuštěny všechny tehdy existující společenské organizace, byla ukončena legální činnost SDS. Dalším potvrzením ukončení činnosti SDS je dochovaný úřední dopis ve kterém velitel neuniformované protektorátní policie oznamuje policejnímu prezidentovi v Praze, že SDS byl vymazán ze seznamu spolků ve spolkovém katastru⁷². Sestry se snažily po skončení druhé světové války činnost spolku obnovit. 7. prosince 1945 oznámila předsedkyně SDS Anna Rypáčková spolkovému oddělení Ředitelství národní bezpečnosti v Praze, že podle dekretu prezidenta republiky ze dne 25. září 1945, č. 81/1945 Sbírký zákonů a nařízení obnovuje SDS 10. prosince 1945 svoji činnost. Ministerstvo vnitra odpovědělo sestře Rypáčkové výměrem, který konstatoval, že činnost zaniklého spolku nelze obnovit a proto byl Spolek diplomovaných sester jako takový zrušen⁷³.*

⁷¹ příloha č. 11, výnos ministerstva vnitra – zrušení SDS

⁷² příloha č. 12, dopis policejnímu prezidentovi o zrušení SDS

⁷³ Archiv hl. m. Prahy

3.4.2 Stanovy

Stanovy SDS byly vypracovány a zaslány Policejnímu ředitelství v Praze ke schválení. Tímto krokem pozbyly platnosti stanovy SASŠO a nový spolek se řídil stanovami upravenými. Došlo k jejich podstatnému rozšíření a upřesnění některých paragrafů:

- § 1 - § 3 určuje jméno spolku, sídlo a jednacím řeč.
- § 4 je věnován účelu spolku a to nadále budít zájem o ošetrovatelství u dívek vyššího vzdělání, povznášet stav ošetrovatelský, pěstovat vzájemnost diplomovaných sester ve všech otázkách týkajících se jejich stavu, hájit zájmy sociální, hospodářské a etické, pěstovat stavovskou disciplínu, zvýšit intelektuální a odbornou úroveň sester, pěstovat styky s národními i mezinárodními sesterskými organizacemi a zastupovat stavovské zájmy v ČR i v cizině.
- § 5 určuje způsoby dosažení účelu spolku a to jednak soustavnou péčí o zájmy diplomovaných sester ve všech oborech činnosti, jak organizačně, tak ideově, členstvím v Mezinárodní ošetrovatelské radě, zřizováním nových místních poboček spolku, zřizováním nových odborů činnosti, jako kulturní, zahraniční, sociální, společenský, spoluprací s příbuznými organizacemi doma i v zahraničí. Činnost spolku je daná měsíčními schůzemi, pořádáním přednášek, kursů, sjezdů, schůzí, slavností, spolek zastupuje sestry před veřejností, jedná s vládou a s organizacemi tuzemskými i zahraničními. Spolek vydává a odebírá časopisy související s jeho činností, poskytuje pomoc a informace členům domácím i členům Mezinárodní ošetrovatelské rady.
- § 6 určuje způsob získávání hmotných prostředků, těmi jsou stanoveny členské příspěvky, dary, odkazy a subvence, výtěžek z akcí pořádaných spolkem
- § 7 se věnuje vzniku členství. Čestným členem se stává každý, kdo byl přijat dvouřetinovou většinou valné hromady na základě svých zásluh o spolek. Činným členem může být diplomovaná sestra, absolventka nejméně dvouleté ošetrovatelské školy po doporučení dvěma členkami a po zaplacení členského příspěvku. Členství v jiné organizaci stejného účelu není dovoleno. Nový statut je členem přispívající, a to je každý, kdo přispívá alespoň 50 Kč ročně. O přijetí nebo nepřijetí člena rozhoduje spolkový výbor a přijetí může být odmítnuto bez udání důvodů.

- § 8 v prvním oddíle vymezuje povinnosti členů a to ve smyslu dodržování vydaných stanov, hrazení členských příspěvků a podpory spolkové činnosti. Oddíl druhý je věnován právu členů na požívání spolkových výhod, zejména těch, které vyplývají z členství spolku v ICN, dále vymezuje právo volební a právo a pravidla užívání spolkového odznaku.
- § 9 o zániku členství je doplněn ustanovením o povinnosti vrátit spolkový odznak a legitimaci a vyloučení možnosti požadovat uhrazené členské příspěvky, nebo požívat členské výhody spolku.
- § 10 definuje pojem správní rok jako rok kalendářní.
- § 11 - § 15 se podrobně věnuje správě spolku, která je řízena valnou hromadou, členskými schůzemi a výborem. Valné hromady jsou řádné, svolávané jednou ročně v lednu a mimořádné, dle potřeb spolku. Podrobně se zde stanovy zabývají pravidly svolávání a usnášeníschopnosti valné hromady a postupu při změně spolkových stanov.
- § 16 a § 17 určuje kompetence a pravidla usnášení se valné hromady. Valná hromada stanovuje výši členského příspěvku, vykládá a mění stanovy, volí členy výboru a čestné členy, rozhoduje o chodu a rozejití spolku.
- § 18 o členské schůzi stanovuje každé pondělí v měsíci dnem, kdy bude členská schůze pořádána.
- § 19 a § 20 určuje složení výboru a délku volebního období na jeden rok. Výbor se sestává z předsedkyně a deseti členek volených valnou hromadou. Členy výboru jsou předsedkyně, místopředsedkyně, jednatelka, pokladní, zapisovatelka, zahraniční referentka a ostatní volení členové a náhradníci.
- § 21 stanovuje pravidla voleb výboru a předsedkyně spolku. Volby se dějí pomocí volebních listin doporučeně zaslaných členům spolku tři týdny před valnou hromadou a podrobně vysvětluje způsob vyplnění a následného zpracování volebních listin.
- § 22 vysvětluje pravidla ztráty členství ve výboru. Tři neomluvené absence jsou důvodem k vyloučení ze členství ve výboru spolku.
- § 23 stanovuje pravidla poskytování dovolené členům výboru a určuje její rozsah na tři, výjimečně šest měsíců v roce.
- § 24 - § 26 se vztahuje ke kompetencím výboru, mezi které patří podávání zpráv členským schůzím a valným hromadám, vykonávání usnesení členských schůzí,

svolávání schůzí a valných hromad. Dále upravuje způsobilost výboru k usnášeníschopnosti přítomností daných členů.

- § 27 udává předsedkyni a jednatele povinnost podepisovat písemnosti a vyhlášky, finanční záležitosti mimoto podepisuje pokladní.
- § 28 - § 35 podrobně vyjmenovává povinnosti a práva členů výboru, předsedkyně, místopředsedkyně, jednatelky, pokladní, zapisovatelky, zahraniční referentky, revisorky účtů a případných náhradníků.
- § 36 určuje, jak bude spravováno a uloženo spolkové jmění aby mohlo být účelně použito jako základ výpomocného fondu a k vybudování Domova sester.
- § 37 platí beze změn a vtaňuje se k rozpuštění spolku a k zajištění spolkového jmění.
- § 38 - § 42 zastřešuje způsob vyřizování případných sporů mezi členy spolku. Kompetence řešení sporu dává do rukou smírčího soudu a přesně určuje počty jednotlivých členů smírčího soudu, jejich povinnosti a způsob ohlášení vyřešení sporu.
- § 43 ustanovuje podmínky, za kterých mohou být změněny spolkové stanovy a způsob oznámení tohoto kroku členům spolku.
- § 44 ukládá povinnost vyvěsit vyhlášky a ohlášení ve spolkových místnostech⁷⁴

Tyto nové a upravené stanovy byly vytištěny a ve zkrácené verzi vydány ve formátu malého sešitu jako legitimace člena SDS. Součástí legitimace byla fotografie a vlastnoruční podpis členky spolku a podpisy předsedkyně a jednatelky. Každá změna stanov musela být nahlášena Policejnímu ředitelství v Praze a to ji muselo schválit. První změnou ve stanovách SDS byla změna § 8 a to článku II. o právech členů. Změnu si vynutila ICN, která požadovala, aby čestní členové pozbyli aktivního volebního práva a měli jen hlas poradní⁷⁵. Tato změna byla provedena v roce 1932, před přijetím SDS za člena ICN. Další zaznamenaná změna stanov přišla v roce 1940, kdy byl SDS v Republice československé přejmenován na SDS v Protektorátě Čechy a Morava a tato změna musela být zaznamenána na legitimacích a hlavičkových papírech spolku^{76,77}.

⁷⁴ příloha č. 13, stanovy Spolku diplomovaných sester v Republice československé, kopie originálu zasláného Policejnímu ředitelství v Praze

⁷⁵ archivní materiál, zápisy schůzí SDS, Archiv hl .m. Prahy

⁷⁶ příloha č. 14, stanovy a legitimace SDS

⁷⁷ příloha č. 15, hlavičkový papír SDS v Protektorátě Čechy a Morava

3.4.3 Spolková činnost Spolku diplomovaných sester

Činnost SDS plynule navazovala na činnost SASŠO, v počátcích dokonce nacházíme v záhlaví zápisů ze schůzí spolku názvy obou spolků, jak SASŠO, tak SDS. Valná hromada SASŠO respektive ustavující schůze SDS se konala v Praze v místnostech ošetřovatelské školy dne 17. února 1930 a k ukončení práce spolku došlo jeho rozpuštěním v roce 1942, jak již bylo zmíněno v kapitole 3.4.1.

SDS usiloval o zlepšení postavení diplomovaných sester a byl významným spojníkem mezi sestrami v Československu a později i na mezinárodní úrovni. Významně spolupracoval s ČSČK na šíření zdravotnické osvěty. SDS se svou činností zasloužil o další významné zviditelnění ošetřovatelského stavu:

- Pořádáním přednášek a kurzů pro sestry i dobrovolníky.
- Intervenoval za prodloužení zdravotnického vzdělávání zvýšením poměru teorie a praxe a za zřizování nových ošetřovatelských škol.
- Usiloval o zvýšení počtu odborně vzdělaných ošetřovatelek.
- Pořádal pro sestry odborná školení a jazykové kurzy.
- Pracoval na provedení novelizace zákona č. 22/1927 Sb. o úpravě platových poměrů světských ošetřovatelů v civilních státních ústavech léčebných a ve Všeobecné nemocnici v Praze (dále jen zákon č. 22/1927)
- Zařadil se mezi členy ICN.
- Zasloužil se o zřízení Ošetřovatelského referátu při ministerstvu veřejného zdravotnictví a tělovýchovy (viz II. celostátní sjezd sester ošetřovatelek kapitola 3.4.4).
- Vydával a distribuoval odborné texty, nejprve publikováním v časopisech jako Československá nemocnice⁷⁸, Zprávy ČSČK a od roku 1937 ve vlastním časopise „Diplomovaná sestra v ČSR“ (viz kapitola 3.4.5).
- Usiloval o zřízení poboček SDS v Brně, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.
- Usiloval o možnost zlepšení ubytování sester zřízením sesterských domovů a vybudováním rekreačního objektu pro volný čas sester.

⁷⁸ Časopis „Československá nemocnice“, který vydávala Společnost Československých nemocnic, poskytoval sestram prostor pro publikování odborných článků, které se touto cestou dostaly do rukou lékařů a další odborné veřejnosti. V roce 1933 vydal časopis tři zvláštní čísla věnovaná ošetřovatelství.

Pravidelná činnost sester sdružených ve spolku byla každoročně podrobně zdokumentována ve zprávách SDS. Část záznamů výročních, jednatelských ale i zápisy z členských schůzí se dochovala v Archivu hl. m. Prahy a část záznamů v depozitáři Národní knihovny v Praze.

3.4.3.1 Zdokumentované schůze SDS

Ze zápisu schůze SDS z roku 1930 se dozvídáme, že předsedkyní spolku byla sestra Marie Olga Kožíšková, místopředsedkyně sestra Františka Růžičková. Jednání na schůzích, které se konaly každé první pondělí v měsíci mělo daný řád, který byl nadále respektován. Zadáni výroby nového odznaku SDS a vytištění legitimace byl jeden z prvních úkolů, kterých se zhostila sestra Ruth Tobolářová. Odznak, silně pozlacený a opatřený pevnou sponou, byl zapůjčen každé registrované sestře za poplatek 12 Kč. Legitimace obsahující zkrácenou verzi stanov, opatřená fotografií, byla vydávána za poplatek 5 Kč. Dle zápisu ze schůze spolku z ledna 1930 bylo těchto legitimací potřeba připravit 208 kusů, právě tolik členek bylo tehdy na spolkovém seznamu. V roce 1930 se sestry pečlivě připravovaly na plánovaný druhý sjezd diplomovaných sester, který byl velkou událostí v činnosti spolku. Plánování a uskutečnění sjezdu bylo stanoveno jako minimální program práce na rok 1930 společně se snahou o novelizaci vládního nařízení z roku 1927 o úpravě služebních a platových poměrech ošetřovatelů. Připomínková část se dotýká hlavně délky dovolené, zařazení do platových stupňů a pracovní doby, kterou sestry požadovaly ne delší než osm hodin. Předsedkyně spolku vyzvala všechny sestry, aby se zúčastnily práce při vypracování návrhů ke změně tohoto vládního nařízení. Tato jednání pokračovala na dalších setkáních.

Sestry usilovaly o přijetí do ICN, v roce 1930 byla korespondentkou zodpovědnou za styk se zahraničím sestra Ruth Tobolářová, která pravidelně informovala sekretariát ICN o činnosti spolku.

Spolupráce spolku s ČSČK je pravidelná, sestry cítí potřebu nezávislosti a proto požadují, aby *...SDS bylo ponecháno rozhodnutí ve všech věcech odborných a aby ČSČK bral vždy v úvahu zkušenosti sester při projednávání stavovských záležitostí, aby nebylo rozhodováno o nás bez nás*⁷⁹...

⁷⁹ Z protokolu o členské schůzi SDS 10. března 1930, Archiv hl. m. Prahy

Členství v Národní ženské radě pociťovaly členky SDS jako morální povinnost ženského sdružení. Ženská národní rada pomáhala sestrám například při intervencích ohledně úpravy dovolených a doporučila služby právní poradkyně JUDr. Horákové Králové, která vedla sestry při sestavování návrhů pracovních a jiných smluv⁸⁰.

Shrnutí činnosti SDS za rok 1931 přináší II. jednatelská zpráva SDS. Ve spolkovém výboru zasedaly:

- Ruth Tobolářová – předsedkyně
- Julie Molnárová – místopředsedkyně
- Marie Anzenbacherová – jednatelka
- Marie Červinková – místojednatelka
- Františka Růžičková – pokladní
- Olga Andělová – zapisovatelka

Členská základna čítala 261 činných a 14 přispívajících členů, čestní členové spolku byli:

- Dr. Alice Masaryková – předsedkyně ČSČK
- Miss Marion Parsons – ředitelka ošetrovatelské školy ve výslužbě
- slečna Františka Fajfrová – představená české státní ošetrovatelské školy ve výslužbě
- Dr. Karel Weigner – řádný universitní profesor
- generál MUDr. Vladimír Haering – předseda Vojenského zdravotnického poradního sboru⁸¹
- profesor MUDr. František Šamberger – profesor Univerzity Karlovy
- paní Herbenová – předsedkyně Dámského výboru při Státní ošetrovatelské škole v Praze

Nenahraditelnou ztrátou byla pro sestry smrt profesora Ladislava Syllaby, který byl jedním z prvních čestných členů SASŠO a velmi se zasloužil o vzdělávání a ocenění diplomovaných sester.

SDS spolupracoval s ČSČK, jehož podpůrná činnost, jak v přípravě vzdělávacích kurzů pro dobrovolníky, tak finanční, byla pro sestry velmi důležitá. Pracoval na podání návrhu o zřízení Ošetrovatelského referátu při ministerstvu veřejného zdravotnictví a

⁸⁰ Zápisy ze schůzí SDS, rok 1930, archivní materiál Archivu hl. m. Prahy

⁸¹ Valka.cz [online]. 2003 [cit. 2011-04-05]. Haering, Vladimír :: H :: Czechoslovakia. Dostupné z WWW: <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Haering-Vladimir/t/107354>>.

tělovýchovy, který by řešil otázky ošetřovatelství ucelenou formou (více kapitola 3.4.4.2) Nadále trvá spolupráce s Ženskou národní radou a Ústředím dobrovolných sociálních a sociálně zdravotních spolků (dále jen ÚDSSZS⁸²) ve kterém měl spolek své delegátky.

Mezinárodní styky s ICN byly udržovány pomocí korespondence s touto organizací, kterou zajišťovaly tři sestry zastupující spolek ve třech hlavních odvětvích ošetřovatelské činnosti (odbor školský, veřejné zdravotnictví a ošetřování v rodinách). Spolek odebíral časopis ICN „International Nursing Review“. V rámci mezinárodní spolupráce se SDS v roce 1931 účastnil ankety ICN o služebních poměrech v nemocnicích v Československu, jejíž výsledky byly prezentovány na Mezinárodním kongresu ve Vídni konaném v červnu toho roku. Na sjezd byly vyslány sestry Tobolářová a Anzenbacherová za finanční podpory ČSČK aby reprezentovaly SDS a Československou republiku.

Pro zlepšení sociálního postavení sester vypracoval spolek několik návrhů:

- Pobírání příplatků za noční služby a služby v prostředí zdraví zvláště ohrožujícím.
- Žádost o trvalou úpravu roční dovolené na čtyři týdny.
- Žádost o slevu jízdného na státních drahách.
- Požadavek na zřízení ošetřovatelského referátu při Ministerstvu zdravotnictví.
- Požadavek na registraci státních ošetřovatelských diplomů⁸³.

Činnost roku 1931 směřovala ke splnění závazku uspořádat v Praze II. sjezd diplomovaných sester a dosáhnout přijetí spolku za člena ICN. Dosavadní práce spolku byla podrobně prodiskutována na II. sjezdu diplomovaných sester pořádaném 19. – 21. 12. 1931 v Praze (viz kapitola 3.4.4)

Výroční zpráva SDS z roku 1932 v mých materiálech chybí. Jednatelská zpráva ze schůze SDS konaná 5. prosince 1932 dává přehled o části činnosti, převážně zpravuje o potřebě vydání Sborníku II. sjezdu diplomovaných sester v Praze, jehož vydání bylo financováno ze spolkových zdrojů a byl první publikací svého druhu v dějinách československého ošetřovatelství. Bylo uvedeno, že Sborník obsahuje informativní článek o ošetřovatelství v Československu v anglickém, francouzském a německém

⁸²ÚDSSZS - sdružení zdravotnických a sociálních organizací pracujících v oblasti péče o zdraví občanů, ANDERLE, Petr. Útržky z historie občanské společnosti. Občanská společnost [online]. 2.12.2002, č.49, [cit. 2011-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?t=135699>>.

⁸³ II. jednatelská zpráva SDS za rok 1931, Archiv hl. m. Prahy

jazyce, který byl poskytnut ICN. Dále se v zápise uvádí požadavek ICN, který ICN vnesla v souvislosti s žádostí SDS za člena, o změnu § 8, odstavec II o právech čestných členů. Tato mají být změněna a to tak, aby čestný člen pozbyl práva volebního změnou za právo na hlas poradní. Tato změna, která si vyžádala změnu stanov, byla podstoupena valné hromadě spolku.

Policejnímu ředitelství bylo zasláno hlášení o výsledku voleb do spolkového výboru, do kterého byly zvoleny diplomované sestry:

- Zdenka Dolenská – předsedkyně
- Julie Molnárová – místopředsedkyně
- Olga Andělová – jednatelka
- Marie Anzenbacherová – místojednatelka
- Františka Růžičková – pokladní
- R. Tobolářová, O. Kožíšková, A. M. Šindlerová, M. Kapsová, A. Rypáčková, M. Nápravníková, A. Mánková, A. Kocmanová, F. Nešporová – členky výboru⁸⁴.

Výroční zpráva SDS za rok 1933 přináší přehled činnosti sester v daném roce. Nejvýznamnější událostí, která měla pro sestry sdružené v SDS zásadní význam pro další činnost, bylo přijetí SDS za člena ICN a to na Mezinárodním sjezdu ošetřovatelek v Paříži v červenci roku 1933. Jednatelka spolku sestra Olga Andělová zapsala ve výroční zprávě: *“Přijetím tímto uznala M.O.R.⁸⁵, že SDS vyhovuje svým programem jak po stránce ideové, tak stavovské požadavkům úrovně mezinárodní. SDS při skutečně demokratickém řádu M.O.R. jest rovnocenným členem s velkými ošetřovatelskými organizacemi velkých států, může tak spolupůsobiti i na mezinárodním fóru, používati služeb sekretariátu M.O.R. v Ženevě a československé ošetřovatelství nalézá tímto oporu i v mezinárodních stycích. Předsedkyně SDS stává se členem výboru M.O.R. a mimo to máme ve všech sekcích své zapisovatelky. Tohoto času je v M.O.R. zastoupeno 32 národů a snahou každé celostátní ošetřovatelské organizace jest členství v ní docíliti⁸⁶.”* V souvislosti s přijetím za člena ICN vznikly spolku náklady na členský příspěvek, který obnášel 3Kč za každou členku ročně.

Spolek udržoval spolupráci s ICN, ČSČK, Ženskou národní radou, se Společností Československých nemocnic, s Českou ošetřovatelskou školou a s ÚDSSZS v Praze.

⁸⁴ Hlášení Policejnímu ředitelství v Praze 1932, Archiv hl. m. Prahy

⁸⁵ Mezinárodní ošetřovatelská rada, zkratka používaná v zápisech SDS, Archiv hl. m. Prahy

⁸⁶ ANDĚLOVÁ, Olga. Výroční zpráva spolku diplomovaných sester v ČSR za rok 1933. Československá nemocnice. 1934, č.4, s. 117.

Sestry byly o spolkové činnosti, o nových významných událostech v ošetrovatelství, a o volných pracovních místech informovány pomocí Spolkových zpráv, které posloužily jako základ připravovaného časopisu *Diplomovaná sestra*, který vycházel od roku 1937 do roku 1941 (viz kapitola 3.4.5).

Dále pokračovala usilovná snaha o změnu v uznávání dovolených a přesčasové práce, zavedení jednotných pracovních stejnokrojů a odznaků pro diplomované sestry a uzákonění registrace diplomovaných sester v Československu, na kterém velmi úzce s SDS spolupracoval také ČSČK. Ve spolupráci s ČSČK byl ustanoven Výbor Florence Nightingalové, nadace a fond, který měl za úkol získávat prostředky pro další vzdělávání diplomovaných sester v cizině, hlavně v Londýně.

Jednatelka spolku Olga Andělová vyzvala všechny sestry: *“... aby svojí účastí na pravidelných členských schůzích ale i společenských akcích pomáhaly semknout spolek dohromady a budovaly tak společenské postavení a obhajovaly stavovskou čest sester”*⁸⁷.

Výroční zprávy z let 1934 – 1935 se nepodařilo podrobně prostudovat, z práce sester v navazujících letech lze usuzovat, že spolkové styky zůstaly v nezměněné podobě, sestry pracovaly na přípravě novelizace zákona č. 22/1927 Sb., pokoušely se vybudovat sesterský domov a jistě navazovaly na svoji předchozí činnost. Kafková v souvislosti s činností SDS v roce 1935 uvádí: *„Na valné hromadě bylo rozhodnuto o pořádání odborných přednášek, které budou zařazeny do programu každé schůze. V roce 1935 došlo k otevření ošetrovatelské školy Dr. Edvarda Beneše kongregace šedých sester v Hradci Králové, její zřízení diplomované sestry plně neuspokojilo, protože škola vychovávala sestry řádové a spolku záleželo na vyšším postavení civilní sestry”*⁸⁸.

Článek otištěný v *Národní politice* ze dne 23. června 1935 informuje o předání nejvyššího vyznamenání ČSČK, které bylo předáno sestře Josefě Andělové. Místopředseda společnosti ČSČK MUDr. V. Bazika odevzdal sestře Andělové medaili Florence Nightingalové, kterou uděluje ošetrovatelkám za mimořádné služby ve válce nebo míru Mezinárodní výbor Červeného kříže v Ženevě.

Dochovaný zápis voleb do spolkového výboru cituji níže.

⁸⁷ ANDĚLOVÁ, Olga. Výroční zpráva spolku diplomovaných sester v ČSR za rok 1933. Československá nemocnice. 1934, č.4, s. 117. [článek]

⁸⁸ KAFKOVÁ, Vlastimila. Z historie ošetrovatelství. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků v ošetrovatelství, 1992. Spolková činnost diplomovaných sester, s. 87. ISBN 80-7013-123-3.

SDS oznámil Policejnímu ředitelství v Praze 13. února 1935, že na valné hromadě spolku konané 21. ledna 1935, byly zvoleny následující sestry členkami spolkového výboru:

- Josefa Andělová – předsedkyně
- Julie Molnárová – místopředsedkyně
- Zdenka Dolenská – pokladní
- Anna Rypáčková – účetní
- Leopoldina Kosová – jednatelka
- Františka Růžičková – místo jednatelka

Pro práci ve výboru spolku pro rok 1935 bylo zvoleno dalších devět sester⁸⁹.

Přehled činnosti sester v dalších letech podrobně přináší časopis *Diplomovaná sestra* v ČSR, který začal vycházet v lednu roku 1937.

Zpráva o valné hromadě z 22. února 1937 uveřejněná v prvním čísle časopisu *Diplomovaná sestra* rekapituluje činnost spolku v roce 1936, který byl sestrami hodnocen jako velmi úspěšný. SDS měl v roce 1936 v evidenci 480 sester. Pokračoval nadále v zavedené spolupráci s ICN, ČSČK, Ženskou národní radou a dalšími spolky. V prosinci roku 1936 se uskutečnil III. celostátní sjezd diplomovaných sester v ČSR (viz kapitola 3.4.4), jehož pořádání stálo spolek velké úsilí a mnoho práce a jehož memorandum bylo zasláno ministru veřejného zdravotnictví JUDr. L. Czechovi.

SDS uspořádal za pomoci ČSČK „1. kurz pohotovosti“, kterého se zúčastnilo 350 diplomovaných sester z celé republiky a jehož náplní bylo odborné poskytování první pomoci a připravenost v nebezpečných situacích.

Byl jmenován nový spolkový výbor, jehož členkami byly zvoleny diplomované sestry:

- Marie Pazourková – předsedkyně
- Jarmila Roušarová – místopředsedkyně
- Marie Anzenbacherová – jednatelka
- Jarmila Hennerová – místojednatelka
- Anna Rypáčková - pokladní

Členský příspěvek byl stanoven na 36 Kč a sestry byly důrazně žádány o včasné zaplacení do pokladny spolku ve spolkové kanceláři Ječná 4, Praha 2. K evidenci diplomovaných sester, která byla připravovaná, rozesílal SDS formuláře k vyplnění.

⁸⁹ příloha č. 16, Oznámení o změnách ve spolkovém výboru SDS roku 1935, Archiv hl. m. Prahy

Sestry čekaly na schválení evidenčních legitimací ministerstvem veřejného zdravotnictví. Registrační poplatek byl stanoven na 5 Kč.

Snaha o nalezení vhodného rekreačního zařízení pro sestry trvá i nadále, rekreační chata V Nouzově u Unhoště je příliš malá, aby poskytla odpočinek všem sestrám, dále pokračuje práce na zřízení sesterského domova. V závěru zprávy jsou inzerována volná pracovní místa, na která se mohou sestry přihlásit.

Řádná valná schůze, na které byla zrekapitulována činnost SDS za rok 1937 se konala, dle zápisu v časopisu Diplomovaná sestra, 10. ledna 1938. Předsedkyně spolku vyzvala sestry, aby se: *“... sklonily v hluboké úctě před světlou památkou vynikajících osobností našeho národa, kteří odešli na věčnost. President Osvoboditel dr. Tomáš G. Masaryk a prof. dr. Karel Weigner, čestný člen SDS⁹⁰.“*

Činnost spolku byla shrnuta do několika výstižných bodů a rok 1937 byl hodnocen předsedkyní spolku jako velmi významný. V tomto roce měl SDS 562 členek. Začal vzházet sestrami tolik očekávaný časopis *“Diplomovaná sestra v ČSR“* řízený Martou Šindlerovou (viz kapitola 3.4.4). Memorandum III. celostátního sjezdu bylo rozesláno všem významným a vlivným činitelům, delegátky SDS se účastnily Mezinárodního sjezdu ošetrovatelek v Londýně. Spolek vyslal do Londýna 14 sester v čele s předsedkyní M. Pazourkovou, M. Vítkovou, Z. Dolenskou, A. Rypáčkovou a M. Anzenbacherovou. Předsedkyně Tuto významnou akci sester komentuje slovy: *“Mezinárodní sjezd sám dal mnoho kladných podnětů k naší práci, ač byl po finanční stránce velkou obětí. Na Mezinárodním fóru ošetrovatelském zjistily jsme vysokou úroveň československého ústavnictví a tím povzbuzeno naše sebevědomí. Všechny delegátky se velmi pilně zúčastnily sjezdového jednání a debat a byly hosty významných osobností, z nichž dovoluji si jmenovati pozvání Jejího Veličenstva královny anglické na recepci do Buckinghamského paláce a Lorda Chamberlaina ve Westminsterském paláci⁹¹.“*

Dne 19. září 1937 zaslal SDS připomínky k stále připravované novele zákona č. 22/1927 a to k:

⁹⁰ PAZOURKOVÁ, M.J. Zpráva předsedkyně Spolku diplomovaných sester v ČSR za rok 1938. Diplomovaná sestra v ČSR. 1937, roč. 12, 7 - 8, s. 2.

⁹¹ PAZOURKOVÁ, M.J. Zpráva předsedkyně Spolku diplomovaných sester v ČSR za rok 1938. Diplomovaná sestra v ČSR. 1937, roč. 12, 7 - 8, s. 2-3.

- Zřizování krátkodobých kurzů pro ošetřovatelky, které by byly zřizované místo řádných ošetřovatelských škol, naopak požadujeme prodloužení studia nejméně na tři roky, dle směrnic ICN a otevírání nových ošetřovatelských škol.
- Systematizaci pracovních míst cituji:

„Ve státních a jiných veřejných ústavech je systematizováno 8000 ošetřovatelských míst. Počítáme li s úbytkem ošetřovatelského personálu 5% ročně, tj. 400 sester, poskytují dnes školy ošetřovatelské (4 civilní a 7 řádových) náhradu 250 sester ročně, z toho důvodu by bylo k potřebě krytí úbytku personálu založiti několik státních škol pro ošetřovatelky. Kládeme důraz na odborné školení každé ošetřovatelky, hlavně z důvodu lidskosti a sociálního citění, aby všem vrstvám a hlavně těm, které jsou odkázané na nemocniční ošetření, dostalo se řádné odborné péče ošetřovatelské, na kterou mají právo⁹².“

- Zařazení sester do III. služební třídy kategorie úřednické, které náleží vyšší platové ohodnocení při stejných požadavcích na vzdělání.
- Nárokování minimálně čtyřtýdenní dovolené, která sestřím náleží podle propočtů odpracovaných hodin a v závislosti na náročnost vykonávané práce.
- Upravení poměrů pensionování ošetřovatelského personálu bez rozdílu vzdělání a to po třiceti odpracovaných letech.
- Zavedení pravidelných preventivních lékařských prohlídek pro sestry jednou ročně a pro sestry pracující na tuberkulózních a infekčních oddělení, sestry pracující s rentgenem jednou za půl roku.
- Započítávání služebních let při přestupu a změnách pracovního místa a zařazení.⁹³

Redakční rada časopisu zhodnotila rok své práce, poděkovala všem členkám a vyzvala je, aby podpořily činnost časopisu svými příspěvky a šířením jmenovaného.

v září roku 1937 byla ustanovena přípravná komise pro zřízení vyšší školy ošetřovatelské, která by vzdělávala diplomované sestry podle vzoru ICN.

V roce 1938 měl SDS 603 členek. Jednatelka spolku Marie Vítková podala stručný návrh činnosti na tento rok ve své zprávě publikované v časopisu Diplomovaná sestra. Z přehledu činnosti se dozvídáme, že sestry uctily památku zesnulého prezidenta

⁹² PAZOURKOVÁ, M.; VÍTKOVÁ, M. Připomínky k novelisaci vlád. nařízení č. 22 z r. 1927. Diplomovaná sestra v ČSR : zprávy spolku diplomovaných sester v ČSR. 4.9.1937, roč.1, č.7-8, s. 91.

⁹³ Ministerstvu veřejného zdraví a tělesné výchovy. Připomínky k novelisaci vládního nařízení č. 22/1927

Masaryka, čestné členice spolku Dr. Alici Masarykové byl zaslán soustrastný projev (viz kapitola 3.4.5) a poprvé v dějinách československého ošetrovatelství se, při příležitosti pohřbu presidenta Masaryka, objevily sestry na veřejnosti ve svém stejnokroji.

Nadále pokračuje spolupráce s ICN, ČSČK, Ženskou národní radou, ošetrovatelskou školou v Praze a dalšími již zmiňovanými organizacemi, jejichž práce souvisela s činností SDS. Minimálním programem na rok 1938 bylo stanoveno:

- Připomínkovat novelizaci nemocničního zákona⁹⁴, která by znamenala zlepšení v ohledu sociálním i finančním pro diplomované sestry.
- Požadovat vybudování sesterského domova.
- Vydávat časopis častěji, tj. každý měsíc.

Dále sestra Vítková uvádí: „*Práce ve spolku klade vysoké požadavky na výkonnost a čas funkcionářek spolku, jimž jedinou odměnou je vědomí, že pracují pro dobro všech sester, pro lepší ošetrovatelství v našem státě a tím pro dobro všech nemocných. Jest životním posláním spolku organizovati všechny sestry po celé oblasti naší republiky, informovat je o stavovských otázkách, postaviti Domov sester, být nápomocen ve finančních otázkách, umožniti jim další vzdělání. Zkoumáme-li odůvodnění své existence, můžeme tak činiti s klidným vědomím, že konáme svoji práci dobře*“⁹⁵.

Členkami zvolenými do spolkového výboru pro rok 1938 se staly:

- Anna Rypáčková – předsedkyně
- Marie Anzenbacherová – místopředsedkyně
- Marie Vítková – jednatelka
- Jarmila Roušarová – místojednatelka
- Olga Matyášová – účetní

s. Molnářová, Anzenbacherová a Tobolářová – vedoucí mezinárodní sekce, a další sestry byly jmenovány do různých spolkových výborů⁹⁶. Sestry byly připravovány pro případnou mobilizaci články otištěnými v časopisu Diplomovaná sestra.

V roce 1938 byl po desetiletém úsilí vybudován Domov sester. Finanční podporu zaslaly sestrám anglické sestry, které tak s účastí reagovaly na vážnost politické situace v Československu⁹⁷. Obnos 18 400 Kč byl po schválení spolkem použit k pronájmu a

⁹⁴ domnívám se, že se jedná o zákon č. 22/1927 Sb.

⁹⁵ VÍTKOVÁ, M. Zpráva jednatelky o činnosti v roce 1937. Diplomovaná sestra v ČSR. 1938, roč.2, č.1, s. 5-6.

⁹⁶ Odbor redakční, Odbor pro stavovské otázky, Nadace Florence Nightingalové, Delegace do Ženské národní rady, Knihovní odbor, Sesterský domov.

⁹⁷ Protektorát Čechy a Morava byl výnosem Vůdce z 16. března 1939 zřízen z převážně Čechy obydlených území bývalého Česko-Slovenska. Vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava se český národ

zařízení dvoupokojového bytu v ulici Na Slupi č. 10, Praha 2. Domov byl vybudován, aby mohl poskytnout přístřeší a azyl členkám spolku, které se ocitly v nouzi, vrátily se ze zabraných území, ze Slovenska a Karpatské Ukrajiny, ale i k ubytování zahraničních návštěvníků. Pronajímání neobsazeného bytu přinášelo sestrám příjem do spolkové pokladny a to 200 korun měsíčně⁹⁸.

Politická situace let 1938 a 1939 ovlivňovala chod celé společnosti, spolkovou činnost sester nevyjímaje.

SDS podnikl všechny nutné kroky k zachování činnosti i v Protektorátu Čechy a Morava. 24. května 1939 zaslala předsedkyně spolku Anna Rypáčková a jednatelka Marie Vítková Policejnímu ředitelství prohlášení v souladu s vládním nařízením č. 97/1939 Sb.⁹⁹, že: „*Spolek diplomovaných sester v Praze se sídlem Ječná 4 k soupisu a oznamujeme, že Spolek diplomovaných sester bude i nadále vyvíjet svoji činnost.*“¹⁰⁰

Součástí tohoto dokumentu byly spolkové stanovy, upravené podle protektorátních pravidel¹⁰¹. Změna názvu spolku se musela projevit i na hlavičkových papírech, které byly opraveny podobně jako stanovy, nahrazením místa určení činnosti spolku. Dále se tedy spolek mohl nazývat Spolek diplomovaných sester v Protektorátě Čechy a Morava a jeho činnost byla povolena ponecháním zápisu ve Spolkovém katastru S.K. XXII/864. V roce 1939 měl spolek 658 členek. Řádná valná schůze SDS se konala 26. února 1940 a předsedkyně Rypáčková na ní zhodnotila práci spolku v roce 1939 ve všech složkách (práce výboru, odborných sekcí, členů). Vzhledem k politické situaci, byly 15. března 1939 přerušeny všechny styky s mezinárodními organizacemi, bylo však konstatováno, že se spolek snažil i v těžké válečné době pracovat:

- Byl zachován sesterský domov Na Slupi a chata na Nouzově, byla také budována zotavovna v Kunraticích.
- Pokračuje spolupráce a korespondence ČSČK, Společností Česká nemocnice, ÚDSSZ, s ošetrovatelskými školami, Ženskou národní radou.
- Nadále vychází časopis *Diplomovaná sestra*.

stal součástí německé říše, která využívala jeho průmyslového bohatství a práce lidí pro své válečné cíle.“ Zdroj: SKALICKÝ, J. Rozhlas [online]. 2009-3-13 [cit. 2011-04-10]. Protektorát Čechy a Morava. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/devitky/1939/_zprava/558995>.

⁹⁸ ANZENBACHEROVÁ, M. Zpráva o domově diplomovaných sester. *Diplomovaná sestra* V ČSR. 1939, roč.3, č.1, s. 23.

⁹⁹ Novela spolkového zákona č. 106/1867 Sb., o právě spolčovacím

¹⁰⁰ viz příloha č. 17, hlášení k zařazení SDS do soupisu spolků

¹⁰¹ viz příloha č. 18, protektorátní stanovy SDS

Do spolkového výboru byly zvoleny diplomované sestry:

- Anna Rypáčková – předsedkyně
- Marie Vítková – jednatelka
- Jarmila Hennerová - místopředsedkyně
- Blažena Jarníková - pokladní

Minimálním programem pro rok 1940 je stanoveno dobudování sesterské zotavovny v Kunraticích¹⁰².

Práce sester ve spolku pokračovala, přes všechny těžkosti, které přinášela tehdejší politická situace, dál. Počet sester sdružených ve spolku plynule stoupal, v roce 1940 čítala členská základna 715 členů. Byla založena členská kartotéka, která pomáhá udržovat přehled o stavu členstva a o placení příspěvků. Sestry se v těžké době semkly a snažily se posilovat svoji stavovskou pozici. Jednatelka spolku Olga Matyášová podala v časopise *Diplomovaná sestra* zprávu o činnosti spolku za rok 1940, v souhrnu se dovídáme že:

- Práce spolku se soustředila hlavně na dokončení zotavovny v Kunraticích, která byla dokončena a zotavovna byla vybavena a připravena k použití. Minimální program z roku 1939 byl splněn.
- Dále pokračuje připomínkování připravované novelizace zákona č. 22/1927.
- Sestry se účastnily odborných přednášek, užívaly spolkové knihovny.
- R. Tobolářová přeložila učebnici E. Rodha, *Etika ošetřovatelství a výtěžek z prodeje knihy věnovala na dokončení zotavovny v Kunraticích.*
- Domov sester Na Slupi byl zrušen zejména z finančních důvodů, nábytek a inventář byl převezen do kunratické zotavovny.

Sestra Molnářová, autorka zprávy o Domově sester píše: *„Vzpomínáme srdečně všech sester, které nám pomáhaly zařizovat a udržovat tento náš první a vlastní útulek v dobách nejtěžších a prosíme, aby přijaly za svou ochotu a obětavost vřelé díky¹⁰³.“*

- Proběhly volby do výboru spolku a jako minimální program na rok 1941 byla stanovena úprava zahrady v Kunraticích.

¹⁰² RYPÁČKOVÁ, A. Řádná valná schůze Spolku diplomovaných sester. *Diplomovaná sestra*. 1940, roč.5, č.3, s. 21-29.

¹⁰³ MOLNÁŘOVÁ, J. Zpráva o Domově sester v Praze II Na Slupi. *Diplomovaná sestra*. 1941, roč.5, č.3, s. 28.

Poslední zdokumentovanou schůzí SDS je zápis z ustavující schůze nového spolkového výboru konané 17. března 1941 v české ošetrovatelské škole v Praze otištěný v časopise *Diplomovaná sestra*, který doplňuje oznámení SDS spolkovému oddělení Policejního ředitelství o výsledku voleb do výboru SDS. Na valné hromadě konané 3. března 1941 byly zvoleny následující sestry:

- Anna Rypáčková – předsedkyně
- Marie Anzenbacherová – místopředsedkyně
- Olga Matyášová – jednatelka
- Emilie Borovcová – pokladní
- Blažena Jarníková - účetní¹⁰⁴

K ukončení činnosti SDS došlo výnosem ministerstva vnitra ze dne 4. března 1942 (viz kapitola 3.4.1) Staňková v této souvislosti uvádí: *„Výbor SDS se všemožně snažil najít z této smutné situace východisko a činnost Spolku v nějaké formě zachovat, navrhoval například, aby členky, které nejsou zaměstnány, protože se provdaly, utvořily malý spolek, na jehož činnost by bylo možno kdykoli navázat. Nepodařilo se. Vedení SDS se během války neformálně scházelo, připravovalo mimo jiné reformu ošetrovatelství a vzdělávání sester včetně přípravy k otevření Vyšší ošetrovatelské školy.“*¹⁰⁵

¹⁰⁴ Oznámení Policejnímu ředitelství v Praze o výsledku voleb do výboru SDS 10. května 1941, Archiv hl. m. Prahy

¹⁰⁵ STAŇKOVÁ, M. K 80. výročí založení první organizace českých sester. *Sestra*. 2002, č.1, s. 17. ISSN 1210-0404.

3.4.4 Sjezdy Spolku diplomovaných sester

Sjezdy, které diplomované sestry požádaly, dávaly možnost rekapitulovat a zhodnotit dosavadní činnost sester a její výsledky. Byly přehlídkou dosažených úspěchů, ale i místem setkání a získávání nových informací z oboru ošetřovatelství, ošetřovatelského školství a lékařství. Významnou součástí spolkových rokovaní bylo formulování požadavků a návrhů na změny, kterých chtěly diplomované sestry v souvislosti se svojí činností dosáhnout. Výsledkem těchto snah bylo formulování memoranda, které obsahovalo nejdůležitější požadavky sester. Diplomované sestry zorganizovaly během doby své činnosti tři spolkové sjezdy:

- I. sjezd diplomovaných sester konaný ve dnech 2. – 5. července 1927 v Praze
- II. celostátní sjezd sester ošetřovatelek konaný ve dnech 19. – 21. prosince 1931 v Praze
- III. celostátní sjezd diplomovaných sester ošetřovatelek konaný ve dnech 6. – 8. prosince 1936 v Praze

3.4.4.1 I. sjezd diplomovaných sester v ČSR

Tento sjezd pořádaný SASŠO je podrobně popsán v kapitole 3.3.4

3.4.4.2 II. celostátní sjezd sester ošetřovatelek

Druhý sjezd pořádal SDS jako jediná celostátní organizace sdružující diplomované sestry v Československu. Sjezd se konal ve dnech 19. – 21. prosince 1931 v Praze. Místem konání byly různé kliniky Všeobecné nemocnice a Státní zdravotní ústav v Praze. Sjezdová rokování zahájila předsedkyně spolku Ruth Tobolářová uvítáním všech zúčastněných a připomněla zásluhy členek SASŠO o rozvoj sesterského stavu. Citovala slova dr. Masarykové, jejíž myšlenka do jisté míry určovala směřování SDS jako takového: „*Zdá se mi, že vaše organizace je na správné cestě. Nedbá jen o otázku stavovskou, ale i o sebevzdělání, zvýšení určitých kvalit duševních schopností, znalostí a sesterského spojení. Je dlužno si ujasnit, že jádro třeba malé, ale duchovně skutečně*

*silné, je cennější, než velké číslo malého obsahu. Nebojte se novotvoření, protože jen tak budete světloňosi všem ostatním. Vaše skupina musí mít pochopení pro všechny kategorie sester, i pro ty s menším vzděláním.*¹⁰⁶“

Na sjezdu byl přednesen referát sestry Marie Anzenbacherové, ve kterém se sestry dožadují zřízení Ošetřovatelského referátu při ministerstvu veřejného zdravotnictví a tělovýchovy, v němž by působila diplomovaná sestra a který by dohlížel na jednání v otázkách ošetřovatelství a byl rozhodujícím orgánem ve všech zásadních věcech ošetřovatelských. V příspěvku sestry Anzenbacherové bylo požadováno:

- Standardizovat odborná školení všech pracovníků v ošetřovatelství.
- Registrovat ošetřovatelské školy a diplomy.
- Organizovat ošetřovatelskou službu, obsazovat a určovat diplomované sestry do míst vrchních sester.
- Pracovat na novelizaci platných zákonných ustanovení.
- Spolupracovat s organizacemi, které již v ošetřovatelství pracují a rozdělit povinnosti mezi ně tak aby: „... ČSČK náležela pohotovost kvalifikovaného i dobrovolného personálu v případě epidemie, války nebo katastrofy a SDS ideové vedení sester, všech členek, jimiž jsou všechny diplomované sestry české a německé a všech škol ošetřovatelských“¹⁰⁷.

Sestry požadovaly vybudování ošetřovatelského referátu co nejdříve¹⁰⁸.

Výsledkem jednání sjezdu byla Resoluce sjezdu, ve které sestry shrnuly všechny své požadavky nezbytné pro další rozvoj ošetřovatelství v Československu:

- Vybudování dalších ošetřovatelských škol jednotného a vysokého standardu.
- Vydání jednotných učebnic pro ošetřovatelské školy.
- Vytvoření systematizace pracovních míst pro vedoucí sestry.
- Přizvání diplomovaných sester k plánování při budování ošetřovatelských škol a léčebných institucí.

¹⁰⁶ Spolek diplomovaných sester. Zahájení sjezdu. In Sborník jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester v ČSR. Praha : VI.n., 1932. s. 11.

¹⁰⁷ Spolek diplomovaných sester. Ústředí pro řešení ošetřovatelských otázek v ČSR. In ANZENBACHEROVÁ, M. Sborník jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester v ČSR. Praha : VI.n., 1932. s. 65-68.

¹⁰⁸ V únoru 1938 byl ustaven ošetřovatelský poradní sbor při ministerstvu zdravotnictví. V něm pracovaly sestry Anzenbacherová, Rypáčková a Tobolářová. Tento sbor, jako náhrada za požadovaný Ošetřovatelský referát spolupracoval úzce s ČSČK, avšak pod tíhou válečných příprav se stal téměř bezmocným. Pomohl zavedením krátkodobých kurzů pro dobrovolné ošetřovatelky a tím rozšířil počet tolik potřebných ošetřovatelských sil pro válku. Zdroj: KAFKOVÁ, Vlastimila. Z historie ošetřovatelství. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. 185 s.

- Jmenování instruktorek ošetřovatelství pro výuku na školách ministerstvem zdravotnictví a umožnění spolupráce s vyučujícími lékaři.
- Zavedení postgraduálního vzdělávání.
- Novelizovat zákon č. 22/1927.
- Zavedení zákonné ochrany ošetřovatelství, jako povolání a zavedení plně kvalifikovaného personálu do léčebných a sociálně – zdravotních ústavů.
- Zřízení Ošetřovatelského referátu při ministerstvu veřejného zdravotnictví a tělovýchovy, který dozoruje provádění stanovených předpisů.

II. sjezd diplomovaných sester byl zakončen 21. prosince 1931.

3.4.4.3 III. celostátní sjezd diplomovaných sester ošetřovatelek

II. celostátní sjezd sester se konal v Praze ve dnech 6. - 8. prosince 1936 pod patronací paní Hany Benešové, manželky prezidenta Edvarda Beneše. Čestnou předsedkyní spolku byla dr. Alice Masaryková, která zahájila sjezdová jednání slovy: *„Scházíte se v době, která činí na Vaše povolání mimořádné nároky. Krise hospodářská a mravní ohrožuje zdraví jednotlivce i celku. To znamená, že ošetřovatelská práce musí růsti a musí být prohlubována ve své jakosti. Váš sjezd znamená posilu zdravotnictví i pohotovosti. Přeji každé jednotlivé z Vás, aby Vám společnost plně vrátila to, co jí dáváte hrdinně a neokázale.*¹⁰⁹“

Sjezdová jednání se konala na Staroměstské radnici a v posluchárnách Všeobecné nemocnice. Bohatý odborný program přednášek o ošetřovatelství, ošetřovatelském školství, sociálních potřebách sester a přednášek lékařů byl doplněn společenským programem, exkursí do Radiologického ústavu, prohlídkou Masarykových domovů v Krči a společenským večerem v Národním domě na Vinohradech. SDS zaslal memorandum vyjadřující požadavky pro další vývoj ošetřovatelství a pro zajištění a ochranu sociálního postavení diplomovaných sester. Memorandum shrnuje požadavky sester na:

- Zřízení nových ošetřovatelských škol a zrušení krátkodobých ošetřovatelských kurzů.
- Úpravu platových poměrů sester.

¹⁰⁹ MASARYKOVÁ, A. Zahájení III. celostátního sjezdu diplomovaných sester ošetřovatelek. Diplomovaná sestra v ČSR. 1937, roč.1, 1, s. 4.

- Systematizace a navýšení počtu míst pro diplomované sestry a pro sestry představené v ošetřovatelských školách, zvláště ve Všeobecné nemocnici.
- Úprava pracovních podmínek jako úprava pracovní doby, dovolené, ubytování a stravování, ochrana stejnokroje.
- Novelizace a rozšíření působnosti platnosti zákona č.22/1927 na všechny veřejné i soukromé ústavy, i na ústavy vojenské¹¹⁰.
- Zavedení povinné státní registrace diplomovaných sester za účelem zpřehlednění stavu diplomovaných sester v ČSR podle působiště a kvalifikace.
- Zřízení Ošetřovatelského referátu při ministerstvu veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.

Zasláním memoranda významným osobnostem a činitelům zainteresovaných v ošetřovatelské problematice proběhlo formou zvláštního otisku časopisu Diplomovaná sestra. Připojený dopis vyjadřoval: „*Jsmo nuceny poukázat důrazně na překérní postavení diplomované sestry ve stavu, v jakém dnes skutečně je. Nestačí psát přiléhavou formou požadavky SDS, aniž se poukáže na důvody, jež vedly k vypracování memoranda. Diplom dnes neposkytuje sestře žádných výhod proti ošetřovatelkám bez diplomu. Naopak, na diplomovanou sestru klade vysoké požadavky, jako na odborně školenou pracovníci. Reklamujeme hodnotu našeho diplomu – marně – po tolik let.*“¹¹¹

III. sjezd se ohlédl za práci SDS za posledních 5 let ve všech oborech práce spolku a vyjádřil připravenost všech diplomovaných sester k pohotovosti a ochotě pokračovat ve své činnosti i přes vážnost doby ve které se nachází.

¹¹⁰ v roce 1936 platí znění zákona č. 22/1927, které upravuje služební a platové poměry světských ošetřovatelů v civilních státních ústavech léčebných a humanitních a ve všeobecné nemocnici.

¹¹¹ Spolek diplomovaných sester. Spolková hlídka. Diplomovaná sestra v ČSR. 1937, roč.1, č.1, s. 53-54.

3.4.5 Časopis Diplomovaná sestra v ČSR

Časopis s přesným názvem Diplomovaná sestra v ČSR a podtitulem Zprávy Spolku diplomovaných sester začal vycházet v lednu roku 1937. Redakce a administrace časopisu sídlila v kanceláři SDS v Ječné ulici č. 4, Praha II. Redakční kruh byl jmenován ze členek zvolených výborem SDS. Redigováním časopisu byla pověřena sestra Marta – Anna Šindlerová, předsedkyně SASŠO v roce 1927 (viz kapitola 3.3.3.1), administraci spolkového časopisu měla na starosti sestra Blažena Jarníková. Na možnost založit časopis, který by poskytoval přehled o spolkovém životě a informoval sestry z celé republiky o novinkách a připravovaných akcích spolku, myslely sestry již v době zakládání SDS. V té době informovaly o své činnosti pomocí Spolkových zpráv, které byly rozesílány sestřám poštou na vyžádání. Ze studia archivních materiálů vyplývá, že spolkové zprávy byly otiskovány také ve Zpravodaji ČSČK. Tento stav však plně nevyhovoval potřebám rostoucího SDS a proto po vzoru ICN, která vydávala svoji „International Nursing Review“, založily sestry časopis vlastní.

Časopis byl tištěn firmou Dr. Eduarda Grégra a syna a Praze II pod dohledem poštovního úřadu. Roční předplatné bylo stanoveno pro tuzemské odběratele na 10 Kč a pro zahraniční 15 Kč.

Časopis Diplomovaná sestra vycházel od roku 1937 do roku 1941, kdy byla násilně ukončena činnost SDS a vydávání časopisu zrušeno. Zákaz styku s mezinárodními organizacemi ze dne 15. března 1939 poznamenala obsahovou náplň následujících čísel. Třetí ročník časopisu již v názvu nesměl mít místo určení v ČSR a dále se jmenoval Diplomovaná sestra. Pět ročníků časopisu přineslo sestřám mnoho užitečných a potřebných zpráv. První rok bylo vydáno pět dvojčísel a v dalších letech vycházel časopis jednou měsíčně mimo prázdninový čas. Redakce časopisu upozorňovala na fakt, že *...časopis je náhradou za Zprávy spolkové. Je stavovskou povinností časopis odebírat a starati se o nové předplatitele.*“ Struktura obsahu časopisu byla více méně neměnná. Obsahem všech ročníků byly pravidelné rubriky:

- Články - rubrika, která obsahovala články sester týkající se novinek v ošetrovatelství, zkušeností z různých oborů a oblastí, odborné články lékařů a přátel sester.

- Zprávy - zprávy otiskované v časopise se věnovaly především zápisům o činnosti spolku, mezinárodní spolupráci sester, zprávy ze spolkových jednání, výroční zprávy, zprávy společenského charakteru, například o rekreacích.
- Spolková hlídka - rubrika krátkých poznámek shrnující důležité informace ze spolkového života, jak pracovního, tak společenského charakteru.
- Zprávy z ciziny - rubrika přinášející pravidelné informace ze zahraničního ošetrovatelského života. Zprávy Mezinárodního červeného kříže a jiné zahraniční novinky.
- Z ošetrovatelských škol - další pravidelně otiskovaná část zpravodajství. SDS úzce spolupracoval s ošetrovatelskými školami a pomocí zpráv v této rubrice rozšiřoval novinky týkající se ošetrovatelského školství.
- Různé zprávy - rubrika informovala například o možnostech účasti na různých kurzech, věnovala se výročím významných osobností i institucí, otiskovala vzpomínky na zesnulé sestry.
- Literatura - odkazovala sestry na doporučenou literaturu, jak odbornou, tak prózu i poezii.
- Nedílnou součástí časopisu byla také inzerce mnoha firem a soukromých podniků, pomocí které byl časopis částečně financován.

3.4.5.1 První ročník časopisu Diplomovaná sestra v ČSR

V prvním roce své existence (1937) vycházel časopis jednou za dva měsíce. Celkem bylo vydáno pět dvojčísel mimo měsíce července a srpna, na které byly vyhlášeny spolkové prázdniny.

Historicky první číslo sesterského časopisu u nás je uvedeno proslovem redakčního kruhu všem sestrám:

„ Milé sestry,

vkládáme do Vašich rukou první číslo svého nového časopisu a prosíme, abyste je vlídně přijaly a pomáhaly nám je propagovati mezi přáteli.

Trvalo dlouho, nežli jsme se rozhodly k vydávání vlastního časopisu. Musily jsme překonat mnoho překážek a námitek zejména rázu finančního. Ale touha po lepším společném pojitku, po lepší možnosti vzájemné informace pravidelnými zprávami, i

snaha po stálém odborném vzdělávání – to vše zvítězilo za pomoci nadšených a obětavých spolupracovnic.

Spolek diplomovaných sester v ČSR doufá, že svým malým odborným časopisem přece jen ponenáhlu upoutá pozornost a zájem těch, kdož touží s námi po zvýšení úrovně ošetrovatelské práce, po správné a věcné informaci o práci diplom. sester a o povznesení ošetrovatelského stavu v naší vlasti¹¹².“

Obsahem prvních čísel časopisu je hlavně program III. celostátního sjezdu SDS, projevy hostů spolku, proslovy představených ošetrovatelských škol a hlavně memorandum vzešlé ze sjezdu a jeho detailní odůvodnění.

Ve článku „Práce a snahy diplomovaných sester v ČSR“ referuje sestra Molnárová o činnostech a snahách SDS a o III. sjezdu diplomovaných sester.

Zprávy z ciziny informují mimo jiné o delegaci SDS vyslané na Mezinárodní sjezd ošetrovatelský v Londýně a otiskuje stručný výtah z programu kongresu. (viz kapitola 3.4.3.1 rok 1937).

Spolková hlídka zpravuje o okolnostech vzniku časopisu a žádá, aby rukopisy doručované redakci časopisu k tisku, byly psány výhradně psacím strojem. Představuje nový spolkový výbor, vypisuje anketu o budoucí podobě sesterského stejnokroje¹¹³, článek sestry Darebníkové „Rekreace v naší chatě“ je věnován volnému času sester.

Číslo 7 – 8 přináší na titulní straně fotografii Tomáše Garrique Masaryka, který zemřel 14. září 1937 a jehož památce se sestry poklonily. Redakce otiskla znění dopisu, který napsala předsedkyně spolku sestra Pazourková Dr. Alici Masarykové a ve kterém vyjádřila soustrast a hlubokou úctu všech členek SDS.

Zpráva ošetrovatelských škol přináší údaje o počtech absolventek ošetrovatelských škol a jejich přehled. ...*“celkový počet ošetrovatelských škol v ČSR je 11¹¹⁴ a celkový počet absolventek 1991.“*

poslední číslo prvního ročníku je věnováno zhodnocení činnosti roku 1937 a plánům na rok 1938.

¹¹² Citace úvodního oslovení sester redakcí časopisu Diplomovaná sestra v ČSR, 1. číslo, 1. vydání rok 1937

¹¹³ Hlavní otázka ankety Spolkové hlídky o stejnokroji v časopisu Diplomovaná sestra č. 7 - 8:

1. Jste pro jednotný slavnostní stejnokroj tmavomodré hedvábné šaty s bílým límečkem, bez čepečku, či s čepečkem?
2. Jste pro černé punčochy a černé boty, nebo bílé punčochy a černé boty, bílé punčochy a bílé boty k pracovním uniformám?
3. Jste pro to, aby všechny sestry v ošetrovací i sociální a rodinné službě měly stejné uniformy?
4. jaké jiné doplňky neb změny doporučujete?

¹¹⁴ dvě školy, česká a německá v Praze, německá škola v Chomutově, škola v Opavě, Bratislavě, Košicích, Trenčianskom sv. Martině, Hradci Králové, Brně, Moravské Ostravě a ve Znojmě

3.4.5.2 Druhý ročník časopisu *Diplomovaná sestra v ČSR*

Druhý rok své existence (1938) již vychází časopis jednou měsíčně, struktura a organizace časopisu je stejná. Ze souhrnného obsahu ročníku II uvádím nejzajímavější postřehy a kapitoly.

V rubrice Články můžeme číst například o poděkování sestrám, za podporu v dosavadní práci při příležitosti předání předsednictví Anně Rypáčkové. Sestra Pazourková se znovu zmiňuje o významu prvních diplomovaných sester pro vznik SDS. Sestra Filipová vzpomíná ve svém článku na presidenta Masaryka, který byl velkým přítelem sesterského stavu. Dále odborné přednášky na téma ošetřování nemocných, péče o uprchlíky, krevní skupiny, čištění a dezinfekce podložních mís.

Zprávy II. ročníku se zabývají zhodnocením práce minulého roku, redakční zpráva časopisu, ve které najdeme poděkování sestře Hennerové a Jarníkové za práci při redakci a administraci časopisu a apel na sestry aby přispívaly svými články k poskytnutí „*skutečného obrázku ze života sester*.“ Zpráva o výsledku ankety o stejnokroj sester zněla ve smyslu: pro službu v ústavu - prací kroj pořízený na náklady ústavu, pro práci mimo ústav – tmavomodré šaty s garniturou límečků a manžet z bílého piké, tmavomodrý anglický plášť a klobouk. Politická situace ovlivňovala i obsah stavovského časopisu, reakcí na mobilizaci bylo také otisknutí seznamu věcí potřebných k výbavě diplomované sestry pro případ mobilizace¹¹⁵. Další zpráva tohoto ročníku přináší zprávu o rezignaci Dr. Alice Masarykové na funkci předsedkyně ČSČK a vyjadřuje naději, že se Dr. Masaryková bude nadále účastnit, i když z povzdálí činnosti SDS.

Spolková hlídka připomíná ve zkratce připomínky k novelizaci zákona 22/1927, kurs zdravotnické služby ve válce, možnosti rekreace na spolkové chatě.

Mezinárodní zprávy informují o ošetřovatelství v Anglii, americkém červeném kříži a jeho ošetřovatelkách, ošetřování v sanitních letadlech a dalších zajímavostech.

¹¹⁵ viz příloha č. 19, výbava diplomované sestry pro případ mobilizace

3.4.5.3 Třetí ročník časopisu Diplomovaná sestra

První číslo třetího ročníku časopisu vyšlo v lednu roku 1939 již pod názvem Diplomovaná sestra a je uvedeno výzvou předsedkyně SDS všem sestřám:

„Milé sestry, vstupujeme do tohoto roku za poměrů tak těžkých, jak jsme si nikdy nemohly představit. Očekávaly jsme v našem povolání vzestup vývoje. Budovaly jsme ošetrovatelské školy, nové nemocnice, poradny ošetrovatelské a sociálně zdravotní všeho druhu. Dělalý jsme si plány do budoucnosti – organizační, stavovské, společné i osobní. Zdá se najednou, že by tomu všemu měl býti konec. Ted' ale vidíme, že na nás doléhá stejná tíha odpovědnosti a odříkání jako na ostatní občany – ba větší!

My sestry máme tu výhodu, že naši práce je dnes zapotřebí více než kdy jindy! Můžeme pomáhat bezprostředně a nejsme vázány jinde, můžeme se plnou měrou uplatňovat na zmírnění lidské bídy a při reorganizaci naší péče ošetrovatelské a sociální. Naše práce, založená na lásce k bližnímu, nám pomůže překonati těžké doby a přinese užitek i jiným. Proto se semkněme v tomto roce ještě pevněji ke spolupráci a vzájemné pomoci s vírou v lepší příští.¹¹⁶“

Redakce časopisu se potýkala s nedostatkem odborných článků. Články sester, většinou členek spolkového výboru, o ošetrovatelství, výuce na ošetrovatelských školách, o zkušenostech z mezinárodních pobytů, které jsou otištěny ve třetím ročníku časopisu, doplnilo několik článků lékařských například na téma choroby srdeční, mléčný chrup, ošetrovací jednotka ve všeobecných nemocnicích.

Zprávy spolkové byly o to podrobnější a každá část spolkové činnosti byla detailně popsána. Velmi často se sestry věnovaly otázce budování rekreačního objektu a jeho správě a také udržení Domova sester Na Slupi v Praze.

Zpráva administrace časopisu hlásí, že předplacený časopis byl zaslán na 536 adres a časopis vzkazuje lehkou ztrátu, i přesto je stavovskou ctí, udržet časopis v tak těžkých dobách.

Spolková hlídka oznamuje, že spolek byl řádně nahlášen k soupisu spolků podle platného vládního nařízení č.97/1939 a může dál vykonávat svoji činnost jako SDS v Protektorátě Čechy a Morava.

¹¹⁶ RYPÁČKOVÁ, A. Úvodní oslovení sester v roce 1941. Diplomovaná sestra. 1939, roč.3, č.1, s. 1.

3.4.5.4 Čtvrtý ročník časopisu Diplomovaná sestra

Roku 1940 začal časopis vzdávaný SDS vycházet již čtvrtým rokem. Redakční zpráva podaná sestrou Šindlerovou konstatuje, že i za těžké politické situace plánuje spolek nadále ve vydávání časopisu pokračovat a rozesílat ho předplatitelům, kterých navzdory těžké době přibýlo. Příjmy z inzerce byly tou dobou velmi omezené a odborných článků se nedostávalo. Zvláštní přílohy a publikace obrázků byly z úsporných důvodů omezeny na minimum. Schodek v hospodaření časopisu vzrostl na 2048 korun. Redakce upozorňuje na to, že mnoho sester nezaplatilo předplatné na rok 1940 a připomíná, že stavovský časopis je jediným pojítkem diplomovaných sester v Čechách a na Moravě a předplatné 10 korun se nezměnilo od prvního vydání časopisu v roce 1937. Rozrostla se však redakční knihovna o darované knihy, které redakce půjčovala členkám spolku. Čtvrtý ročník je naplněn mnoha zprávami o budování rekreačního zařízení v Kunraticích a o chatě v Unhošti.

Výbor spolku informoval o své činnosti a zveřejnil kandidátní listinu pro volbu nového výboru SDS na správní rok 1940.

Články, které byly otištěny, se věnují například ošetřování kožních onemocnění v rodinách, potřebě disciplíny jako podpůrného prostředku k léčení, vzpomínkám sester, péči matce před porodem.

Spolková hlídka shrnuje spolkové zprávy a zprávy výboru spolku, přináší informaci o likvidaci sesterského domova Na Slupi a věnuje se osobním výročím sester a přátel spolku.

3.4.5.5 Pátý ročník časopisu Diplomovaná sestra

Zpráva redakce a administrace časopisu opětovně konstatuje smutný fakt, že počet publikovatelných článků klesl na minimum. Ani morálka předplatitelů se nezvedla a vzhledem k faktu, že neexistuje inzerce, která by mohla zvýšit stav financí v redakční pokladně, činí schodek 2831 korun. M. A. Šindlerová k tomuto faktu v březnovém čísle Diplomované sestry na straně číslo 24 poznamenává: „*Kdyby si všechny sestry uvědomily svoji povinnost vůči jedinému stavovskému listu, byly by výdaje na časopis i při zvýšené ceně tisku kryty.*“

Odborné články publikované v posledním ročníku časopisu se věnují mimo jiné praxi ošetrovatelské služby, zdravotně sociální péči, ochraně mateřství, otázce úrazového pojištění nemocničního personálu.

Spolková hlídka opět přináší zprávy z činnosti spolku, vesměs věnované péči o rekreační zařízení v Kunraticích. Zápis jednatelky spolku, podrobnou účetní rozvahu. Otiskuje také směrnice pro stanovení služebního platu v sociálních službách.

Nabídka literatury je v tomto ročníku velmi široká. Jedná se o jak o učební texty, tak o literaturu prozaickou, mezinárodní rubrika již zcela chybí.

Posledním článkem posledního čísla časopisu Diplomovaná sestra je oznámení o zakoupení publikace Dr. Hendrycha „Jan Amos Komenský ve světle svých spisů“ a poznámka: „*Nejlepším dárkem k vánocům je dobrá kniha¹¹⁷!*“.

¹¹⁷ kapitola 3.4.5 je zpracována na základě studia kompletní edice časopisu Diplomovaná sestra v ČSR a Diplomovaná sestra, která je uložena v depozitáři Národní knihovny Praha

4 Závěr

Studium historie nám, jak jsem zjistila, může stále přinášet nová zjištění a překvapení. Při zpracovávání tématu Historie sdružování sester vedla moje první cesta k prostudování dostupné literatury formou rešerší zadaných v Národní lékařské knihovně. Můj původní záměr prostudovat kompletní vydání časopisu Zdravotnická pracovnice bohužel nebylo možné uskutečnit, protože tento časopis není veřejnosti zpřístupněn, je možné čerpat informace pouze pomocí rešeršního zadání, což vyžaduje přesně formulovaný dotaz, který jsem na počátku své práce nebyla schopna vytvořit. Tuto cestu jsem tedy opustila a materiály získané rešeršemi a studiem vydané literatury jsem doplnila o pátrání v archivech. Zdravotnické muzeum při Národní lékařské knihovně nemá ve svém depozitáři žádný materiál týkající se sdružování sester, oslovila jsem sdružení archivářů, ale nedostala jsem žádnou kladnou odpověď, která by mi mohla pomoci najít nové informace. Zadáním rešerše v Národním archivu Praha jsem se dopracovala ke sbírkám uloženým v Archivu hlavního města Prahy a to konkrétně ke spisu „Spolkový katastr SK XXII/864“, který obsahuje materiál týkající se vzniku Spolku absolventek státní školy ošetrovatelské a další historické materiály o Spolku diplomovaných sester.

Studium dokumentů přineslo nové zajímavé informace týkající se Spolku absolventek státní školy ošetrovatelské. Podařilo se mi zjistit a doložit pomocí primárního dokumentu, že ačkoliv literatura zpracovaná docentkou Staňkovou a jejími následovníky uvádí, že první spolek diplomovaných sester byl založen a vystupoval pod názvem Spolek absolventek školy ošetrovatelské (dále jen SAŠO), přesný název spolku v době jeho založení zněl Spolek absolventek státní školy ošetrovatelské (dále jen SASŠO), ačkoliv škola ošetrovatelská byla v době založení SASŠO v držení Československého červeného kříže. Rozpor v těchto zjištěních dokládám příložením archivního dokumentu, kterým byl vznik spolku SASŠO nahlášen Policejnímu ředitelství v Praze v roce 1921 a přímými citacemi pamětnic, které jsem získala studiem časopisu Diplomovaná sestra v ČSR a sborníků vydaných k příležitosti sjezdů diplomovaných sester. Podařilo se mi zpracovat materiál týkající se činnosti SASŠO, popsala jsem stanovy spolku a zmapovala strukturu práce a činnost sester, které ve spolku působily a napomohly pozvednutí ošetrovatelství a stavovské cti sester. Velmi mě zaujala četba zápisů schůzí sester, jejich myšlenky a postoje byly velmi pokrokové a jejich činnost obdivuhodná. Spolková činnost SASŠO nebyla ukončena ale plynule

přešla na základě změny spolkových stanov a na základě potřeby sdružit diplomované sestry celého Československa v celostátní spolek pod názvem Spolek diplomovaných sester (dále jen SDS). Zde jsem znovu narazila na rozpor v údajích o vzniku tohoto spolku. Veřejné dokumenty a publikace věnující se historii ošetrovatelství uvádějí, že SDS byl založen roku 1928, nález zápisů schůzí a úřední dokument uložený v Archivu hlavního města Prahy ale dokládají, že SDS byl fakticky až v únoru 1930. V zápisech schůzí se objevuje již v roce 1928 zmínka o SDS a některé schůze nesou v nadpisu toto pojmenování, stanovy SDS byly schváleny již v roce 1928, avšak úředně doložený vznik SDS, kdy se sám spolek SASSŮ přejmenoval na SDS je datován 17. února 1930. Studium dostupné literatury a nalezených archivních dokumentů se mi podařilo popsat činnost SDS od jeho založení až k násilnému ukončení spolkové činnosti. Nebyla jsem úplně úspěšná ve zpracovávání výročních zpráv spolku, protože některé zápisy výročních schůzí chybí a nepodařilo se mi je vyhledat. Velmi cenné informace jsem získala studiem časopisu SDS Diplomovaná sestra. Kompletní edice časopisu z období kdy byl pravidelně vydáván (rok 1937 – 1941) je uložena v depozitáři Národní knihovny v Praze. Tato chlouba spolkové činnosti sester, stavovský časopis, který pomohl propojit zájmy sester celé republiky, přináší mnoho zajímavých informací o spolku jako takovém i o životě sester. Přesně odráží dobu, ve které vycházel, tento trend je viditelný při pročítání časopisu, neboť s blížící se válkou odborná a stavovská práce sester ustává, odborné články jsou redukovány na minimum a v roce 1941 vychází poslední prosincové číslo časopisu.

Myslím a doufám, že jsem svojí prací zprehlednila a upřesnila některá fakta týkající se prvních spolků diplomovaných sester u nás a přiblížila jejich práci a činnost, kterou vyvíjely s velkým úsilím a osobním nasazením. Zaujala mě šíře a záběr činnosti spolků. Obdivuji práci sester, které dokázaly z regionálního spolku založeného devíti absolventkami ošetrovatelské školy postupně během let práce vybudovat celostátní spolek uznávaný napříč společností a přizvaný k mezinárodní spolupráci v ICN.

Podnět pro další možný výzkum vidím ve zmapování činnosti diplomovaných sester během druhé světové války. Moji práci by bylo možné využít pro podrobnější studium osudů členek spolku v průběhu druhé světové války a jejich činnost v poválečném období.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ANDĚLOVÁ, Olga. Výroční zpráva spolku diplomovaných sester v ČSR za rok 1933. *Československá nemocnice*. 1934, č. 4, s. 117.
2. ANZENBACHEROVÁ, M. Zpráva o domově diplomovaných sester. *Diplomovaná sestra v ČSR*. 1939, roč. 3, č. 1, s. 23.
3. *ICN - International Council of Nurses* [online]. 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupné z WWW: < <http://www.icn.ch/> >.
4. KAFKOVÁ, Vlastimila . *Z historie ošetrovatelství*. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1992. 185 s. ISBN 80-7013-123-3.
5. KUTNOHORSKÁ, Jana. *Historie ošetrovatelství*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3224-4.
6. *Lékařský odborový klub - svaz českých lékařů* [online]. 2009 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW: < <http://www.lok-scl.cz> >.
7. MACH, J. K povinnému členství v profesních komorách. *Zdravotnictví a právo*. 1999, III., 10, s. 4-5. ISSN 1211-6432.
8. MASARYKOVÁ, A. Zahájení III. celostátního sjezdu diplomovaných sester ošetrovatelek. *Diplomovaná sestra V ČSR*. 1937, roč.1, 1, s. 4.
9. MOLNÁROVÁ, J. Zpráva o Domově sester v Praze II Na Slupi. *Diplomovaná sestra* . 1941, roč.5, č.3, s. 28
10. MUSILOVÁ, Květa. Z historie České společnosti sester. *Onkologická péče*. 1997, roč.1, č.1, s. 18. ISSN 1214-5602.
11. NIGHTINGALE, Florence. *Kniha o ošetrování nemocných*. Praha : J.Otto, 1874. Předmluva spisovatelky, s. 6-7.
12. NIKODÝM, J. Česká lékařská komora: nikoli spolek, ale profesní samospráva. *Tempus medicorum*. 2008, 17, 4, s. 4-6. ISSN 1214-7524.
13. *Osz.cmkos.cz* [online]. 2006 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW: < <http://osz.cmkos.cz/> >.
14. PAZOURKOVÁ, M. Z historie naší ošetrovatelské školy. In *Sborník jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester v ČSR*. Praha : V1.n., 1937. s. 67.
15. PAZOURKOVÁ, M.J. Zpráva předsedkyně Spolku diplomovaných sester v ČSR za rok 1938. *Diplomovaná sestra v ČSR*. 1937, roč. 12, 7 - 8, s. 2.

16. Profesní sdružení. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, last modified on 2011-1-26 [cit. 2011-03-04]. Dostupné z WWW: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Profesní_sdružení >.
17. PROŠKOVÁ, Eva. *Právní regulace zdravotnických povolání*. Olomouc, 2009. 88 s. Diplomová práce. Universita Palackého v Olomouci.
18. redakce epravo.cz. *Www.epravo.cz* [online]. 2001-6-11 [cit. 2011-03-04]. [Www.epravo.cz/top/clanky](http://www.epravo.cz/top/clanky). Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/obcanske-sdruzeni-podle-zakona-o-sdruzovani-obcanu-8904.html> >.
19. redakce epravo.cz. *Www.epravo.cz* [online]. 2002-9-13 [cit. 2011-03-04]. [Www.epravo.cz/top/clanky](http://www.epravo.cz/top/clanky). Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/nektere-podminky-sdruzovani-18557.html> >.
20. ŠELEŠOVSKÝ, Jan. *Www.myop.wz.cz* [online]. 2002 [cit. 2011-03-04]. [Http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf](http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf). Dostupné z WWW: < <http://www.myop.wz.cz/pdf/seles.pdf> >.
21. SKALICKÝ, J. Rozhlas [online]. 2009-3-13 [cit. 2011-04-10]. Protektorát Čechy a Morava. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/devitky/1939/_zprava/558995>.
22. Spolek diplomovaných sester. *Ústředí pro řešení ošetrovatelských otázek v ČSR*. In ANZENBACHEROVÁ, M. Sborník jubilejního pracovního sjezdu diplomovaných sester v ČSR. Praha : Vl.n., 1932. s. 65-68
23. STAŇKOVÁ, M. K 80. výročí založení první organizace českých sester. *Sestra*. 2002, č.1, s. 16. ISSN 1210-0404.
24. STAŇKOVÁ, Marta. *České ošetrovatelství 7 : Galerie historických osobností*. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2001. 86 s. ISBN 80-7013-329-5.
25. STAŇKOVÁ, Marta. *České ošetrovatelství 11 : sestra-reprezentant profese*. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002. 78 s.
26. STAŇKOVÁ, Marta. *Základy teorie ošetrovatelství*. Praha : Karolinum, 1996. 193 s. ISBN 80-7184-243-5.
27. Stavovské organizace sester v minulosti. *Zdravotnická pracovnice*. 1978, roč. 28, č. 1, s. 26. ISSN 0049-8572.
28. USTOHAL, Miloslav . *Role komor v evropských zemích*. Brno , 2010. 70 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita Ekonomicko-správní fakulta. Dostupné z WWW: < http://is.muni.cz/th/6168/esf_m/ >.

29. *Valka.cz* [online]. 2003 [cit. 2011-04-05]. Haering, Vladimír :: H :: Czechoslovakia. Dostupné z WWW: < <http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Haering-Vladimir/t/107354> >.
30. *Www.cmkos.cz* [online]. 1998, 2011 [cit. 2011-03-05]. Wwww.cmkos.cz. Dostupné z WWW: < www.cmkos.cz >.
31. *Www.epravo.cz* [online]. 2002 [cit. 2011-03-17]. Jak založit odborovou organizaci. Dostupné z WWW: < <http://www.epravo.cz/top/clanky/jak-zalozit-odborovou-organizaci-15982.html> >.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Archiv hl. m. Prahy	Archiv hlavního města Prahy
ČMKOS	Českomoravské konfederaci odborových svazů
ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a svobod
ICN	Mezinárodní ošetřovatelská rada
Listina	Listina základních práv a svobod
LOK-ČSL	Lékařský odborový klub - Svaz lékařů českých
MZ	ministerstvo zahraničí
OECD	Organizace pro evropskou hospodářskou
spolupráci	
OSZSP	Odborový svaz zdravotnictví a sociální péče ČR
POUZP	Profesní a odborová unie zdravotnických
	pracovníků
RČS	republika Československá
Sb.	sbírky
ÚDSSZS	sdužení zdravotnických a sociálních organizací
	pracujících v oblasti péče o zdraví občanů
Ústava	Ústava České republiky
Zákon č. 22/1927	zákon č. 22/1927 Sb. o úpravě platových poměrů
	světských ošetřovatelů v civilních státních
	ústavech léčebných a ve Všeobecné nemocnici
	v Praze
Zákon o lékařských komorách	zákon 220/1991 Sb. o České lékařské komoře,
	České stomatologické komoře a České lékárnické
	komoře
Zákon o politických stranách	zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických
	stranách a v politických hnutích
Zákon o sdružování občanů	zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
Zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

7 PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

1. Přebal knihy Florence Nightingalové, Kniha o ošetřování nemocných
2. Zemská správa politická, povolení vzniku SASŠO
3. Zákon o právě spolčovacím z roku 1867
4. Stanovy SASŠO v tištěné podobě
5. Fotokopie originálu stanov SASŠO zaslaných na Policejní ředitelství ke schválení
6. Perokresba odznaku SASŠO
7. Povolení odznaku SASŠO
8. Hlášení Policejnímu ředitelství v Praze o vzniku výboru SASŠO
9. Ohlášení vzniku SDS, fotokopie zápisu ustavující schůze SDS (č.9a)
10. Razítko SDS
11. Zpráva Ministerstva vnitra o převodu spolků
12. Dopis policejnímu řediteli v Praze oznamující výmaz SDS ze spolkového katastru
13. Fotokopie originálu stanov SDS zaslaná policejnímu řediteli ke schválení
14. Legitimace SDS
15. Hlavičkový papír SDS v Protektorátu Čechy a Morava
16. Hlášení změn ve spolkovém výboru SDS v roce 1935
17. Přihláška SDS dle vládního nařízení č.97/1939
18. Protektorátní stanovy SDS
19. Výbava diplomované sestry pro případ mobilizace